

The Greek Review of Social Research

Vol 100 (1999)

100, Γ'

Διαρθρωτική εξέλιξη και η λειτουργία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, 1982-1995

Γεώργιος Θάνος

doi: [10.12681/grsr.751](https://doi.org/10.12681/grsr.751)

Copyright © 1999, Γεώργιος Θάνος

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Θάνος Γ. (1999). Διαρθρωτική εξέλιξη και η λειτουργία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, 1982-1995. *The Greek Review of Social Research*, 100, 33–63. <https://doi.org/10.12681/grsr.751>

Γεώργιος Θάνος*

ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ,
1982 - 1995

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αντικείμενο της παρούσας μελέτης αποτελεί η ανάλυση και διερεύνηση της οργανωτικής δομής του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος κατά την κρίσιμη και μεταβατική περίοδο (1982-1995) της εξελικτικής του διαδρομής. Καθοριστική σημασία κατά την προαναφερόμενη χρονική περίοδο έχουν τα γεγονότα της κατάργησης της Νομισματικής Επιτροπής το έτος 1982 και της μεταβίβασης των αρμοδιοτήτων της στην Τράπεζα της Ελλάδος, καθώς και της εισήγησης, για την αναμόρφωση και τον εκσυγχρονισμό του τραπεζικού συστήματος, της Επιτροπής Καρατζά το έτος 1986.

Στο άρθρο γίνεται αναφορά στις κυριότερες κατηγορίες στρεβλώσεων, που επί μακρόν τάλανισαν το τραπεζικό σύστημα και τροχοπέδησαν την ομαλή αναπτυξιακή του μετάβαση, αλλά και εξέταση των βασικών χαρακτηριστικών και του ρόλου της Κεντρικής Τραπέζης και των άλλων τραπεζών στη διαμόρφωση του συστήματος.

Ακολουθώς, επιχειρείται κριτική προσέγγιση, αναφορικά με τις συνεχείς μεταλλάξεις και τον επαναπροσδιορισμό του ρόλου των πιστωτικών ιδρυμάτων που επιβάλλεται στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα από τη διαδικασία της ευρωπαϊκής σύγκλισης αλλά και από την απελευθέρωση των αγορών χρήματος και κεφαλαίων.

* Επίκουρος Καθηγητής Χρηματοδοτικής Διοίκησης στο Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων του Τ.Ε.Ι. Χαλκίδας. Έκτακτος Καθηγητής Χρηματοοικονομικής Λογιστικής του Οικονομικού Τμήματος της Σχολής Ικάρων.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κατά τις αρχές αυτής της περιόδου, το θεσμικό χρηματοπιστωτικό γεγονός της μεταβίβασης των αρμοδιοτήτων της Νομισματικής Επιτροπής¹ (ΝΕ) στην Επιτροπή Νομισματικών και Πιστωτικών Θεμάτων (ΕΝΠΘ) της Τραπεζής Ελλάδος δημιούργησε συνθήκες άσκησης μιας πιο ευέλικτης και αποτελεσματικής νομισματοπιστωτικής πολιτικής.² Η Κεντρική Τράπεζα αποκτά τη δυνατότητα έγκαιρης και αποτελεσματικής παρέμβασης ή διενέργειας διευθετικών χειρισμών με τη χρησιμοποίηση των προσφορότερων κάθε φορά μέσων,³ που απαιτούνται για τον έλεγχο της πιστωτικής επέκτασης, την προσέλκυση αποταμιευτικών κεφαλαίων και τη χρηματοδότηση του κράτους και των ΔΕΚΟ από τις τράπεζες με την εφαρμογή αυστηρών ιδιωτικο-οικονομικών κριτηρίων. Η μεταλλαγή αυτή αποτελεί το πρώτο βήμα θέσπισης των απαραίτητων τυπικών πλαισίων για την αντιστοίχιση και προσαρμογή του τραπεζικού συστήματος στις χρηματοπιστωτικές κοινοτικές διατάξεις.

Το πιστωτικό σύστημα έως τα μέσα της δεκαετίας του '80 συνεχίζει να χαρακτηρίζεται από έναν έντονο κρατικό παρεμβατισμό, που διακρίνεται για το διοικητικό καθορισμό των επιτοκίων καταθέσεων και χορηγήσεων καθώς και για τον ορισμό ποσοτικών περιορισμών (plafonds) στην κατεύθυνση και διάθεση των αποταμιευτικών κεφαλαίων των εμπορικών τραπεζών, οι οποίες συνεχίζουν να αποτελούν, σε σημαντικό βαθμό, εκτελεστικούς φορείς διεκπεραίωσης των επιταγών της εκάστοτε κυβερνητικής πολιτικής. Το σύστημα αυτό, αν και λειτούργησε σε κάποιο βαθμό θετικά έως τα τέλη της δεκαετίας του '60, συμβάλλοντας στη διατήρηση χαμηλών επιπέδων επιτοκίων, λόγω άμεσης ή έμμεσης επιδότησης των, από ένα σημείο και ύστερα προκάλεσε στρεβλώσεις, που συνέτειναν στην αύξηση του κόστους του χρήματος σε απαγορευτικά πολλές φορές για επενδύσεις επίπεδα, επιβραδύνοντας έτσι τους αναπτυξιακούς ρυθμούς της οικονομίας.

1. Με το ν. 1266/2.7.1982.

2. Για μια κριτική προσέγγιση των συνεπειών της μεταβίβασης των αρμοδιοτήτων της ΝΕ στην ΕΝΠΘ, βλ. στο «Περί νομισματοπιστωτικής πολιτικής» κεφάλαιο της Έκθεσης του Διοικητή της Τραπεζής της Ελλάδος για το έτος 1982.

3. Κυρίως χρησιμοποιούνται μέσα άμεσης ρύθμισης της συνολικής ρευστότητας μιας οικονομίας, όπως η πολιτική ανοικτής αγοράς και η πολιτική του αναπροξοφλητικού επιτοκίου. Η λήψη απαραίτητων μέτρων και η άσκηση αναγκαστικών ελέγχων λειτουργούν συγχρόνως και συμπληρωματικά με τις ανωτέρω πολιτικές.

Οι κυριότερες κατηγορίες στρεβλώσεων, που ταλάνισαν το τραπεζικό σύστημα και τροχοπέδησαν την ομαλή αναπτυξιακή του μετάβαση σε γενικές γραμμές ήταν:

- Η δημιουργία ενός μη ευέλικτου, συγκεντρωτικού και γραφειοκρατικού πιστωτικού συστήματος, του οποίου η ευρύτατη και λεπτομερειακή διοικητική ρύθμιση όλων των θεμάτων από την Κεντρική Τράπεζα περιόριζε την αυτόνομη λειτουργία των τραπεζών και εμπόδιζε την ανάπτυξη του υγιούς ανταγωνισμού, με δυσμενείς επιπτώσεις στην αύξηση της παραγωγικότητας και στη μείωση του κόστους του χρήματος.
- Η πρόσληψη χωρίς την κατάλληλη αξιολόγηση υπεράριθμοι προσωπικού, που παρέμεινε ανεκπαίδευτο και χωρίς την αναγκαία τραπεζική επιμόρφωση, καθώς και η μη δημιουργία προϋποθέσεων αξιοκρατικής αξιοποίησης του διαθέσιμου προσωπικού, που διέθετε υψηλή εξειδίκευση και εκπαίδευση ανώτατου και μεταπτυχιακού επιπέδου.
- Οι χρονοβόρες διαδικασίες για την υλοποίηση εκσυγχρονιστικών αποφάσεων και η μη συμμετοχή των τραπεζικών ιδρυμάτων στη χάραξη της μακροχρόνιας στρατηγικής του πιστωτικού συστήματος.
- Η αδυναμία επέκτασης και ανάπτυξης τραπεζικών δραστηριοτήτων σε σύγχρονους χρηματοπιστωτικούς τομείς, όπως απαιτείτο από τις διεθνείς εξελίξεις του κλάδου.
- Η χρηματοδότηση μη ανταγωνιστικών ή χαμηλής ανταγωνιστικότητας δραστηριοτήτων σε βάρος άλλων σημαντικότερων παραγωγικών δραστηριοτήτων.
- Η επιφόρτιση με υπερχρεωμένες ή προβληματικές επιχειρήσεις των κρατικών τραπεζών και ο υψηλός βαθμός καθυστερήσεων για την ανακύκλωση των χρηματοδοτικών πόρων από τα στεγαστικά δάνεια.
- Η υποχρέωση σε απομόνωση και μαρασμό της χρηματιστηριακής αγοράς, λόγω της διοικητικά διευθυνόμενης πολιτικής των επιτοκίων.
- Το υψηλό κόστος χρήματος και λειτουργίας των τραπεζών για όλους τους προαναφερομένους λόγους.

II. ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1982 - 1990

Μετά την κατάργηση της Νομισματικής Επιτροπής, αλλά κυρίως από τα μέσα της δεκαετίας του '80, το τραπεζικό σύστημα της χώρας εισέρχεται σταδιακά στη φάση λήψης μιας σειράς αλληλοδιαδόχων μεταρρυθμίσε-

ων, που αποσκοπούν στην άρση των προαναφερομένων στρεβλώσεων και στη δημιουργία ενός σύγχρονου και αποκατανομοποιημένου χρηματοπιστωτικού μηχανισμού, υπό την εποπτεία και το ρυθμιστικό ρόλο της Τραπεζής Ελλάδος. Σημαντική αφετηρία των εξελίξεων αυτών αποτελούν οι προτάσεις της έκθεσης της «Επιτροπής Καρατζά», η οποία συστάθηκε το Φεβρουάριο του 1986⁴ με την εντολή της μελέτης και διατύπωσης συγκεκριμένων προτάσεων, προς τον Υπουργό Εθνικής Οικονομίας, για την αναμόρφωση και τον εκσυγχρονισμό του τραπεζικού συστήματος. Η έκθεση σηματοδοτεί την έναρξη ουσιαστικών μεταβολών και οδηγεί τις νομιμοποιητικές αρχές στη λήψη μέτρων για την άρση των διαταραχών και στρεβλώσεων και την εκλογίκευση του πιστωτικού συστήματος. Η κατεύθυνση των μέτρων,⁵ όπως διατυπώνονται στην έκθεση, είναι προς την παράλληλη ανάπτυξη και ομαλοποίηση της λειτουργίας της χρηματαγοράς-κεφαλαιαγοράς και πρέπει να ληφθούν προοδευτικά σε τρεις φάσεις. Κατά τις δύο πρώτες φάσεις της αναμόρφωσης του πλέγματος «επιτόκια-πιστωτικοί κανόνες» ο ρόλος της Τραπεζής Ελλάδος παραμένει ως έχει, ενώ κατά την τρίτη φάση, της οποίας προϋπόθεση είναι μια επαρκώς σταθεροποιημένη οικονομία, ο παρεμβατικός ρόλος της Κεντρικής Τραπεζής περιορίζεται στη χρησιμοποίηση των πλέον αποτελεσματικών και ρυθμιστικών μέσων της αγοράς, εκείνων της πολιτικής «ανοικτής αγοράς» και του «αναπροεξοφλητικού επιτοκίου». Τα ανωτέρω μέτρα επιβάλλονται άλλωστε από τη συμπλήρωση και τελική διαμόρφωση του ρυθμιστικού πλαισίου της ενιαίας χρηματοπιστωτικής αγοράς με τη *Λευκή Βίβλο* το 1985, την *Ενιαία Ευρωπαϊκή Πρόξη* το 1986 και τις σχετικές διατάξεις του πρωτο-

4. Με την υπ' αριθ. 3480/18.2.1986 απόφαση Υπουργού Εθνικής Οικονομίας «για την αναμόρφωση και τον εκσυγχρονισμό του τραπεζικού συστήματος» υπό τον τότε Γενικό Γραμματέα (και κατόπιν Υφυπουργό) του ΥΠΕΘΟ Θεόδωρο Καρατζά. Οι προτάσεις της έκθεσης είχαν υιοθετηθεί από το Ανώτατο Συμβούλιο Οικονομικής Πολιτικής (ΑΣΟΠ), όμως η βραδύτητα της εφαρμογής τους, σε συνδυασμό με τις διαμορφούμενες κοινοτικές εξελίξεις, κατέστησε αναγκαία την αναμόρφωση και υλοποίησή τους. Έτσι, με την υπ' αριθ. 1447/513/30.6.1987 απόφαση του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας συγκροτήθηκε στο ΚΕΠΕ ομάδα εργασίας, υπό τον τότε Ειδικό Γραμματέα του ΥΠΕΘΟ Ανδρέα Βρανά, για τη μελέτη θεμάτων σχετικών με το νομιμοποιητικό σύστημα στα πλαίσια κατάργησης του πενταετούς προγράμματος Οικονομικής και Κοινωνικής Ανάπτυξης 1988-92. Βλ. *Νομιμοποιητικό σύστημα*, Εκθέσεις 23 για το Πρόγραμμα 1988-92, 1991, Αθήνα, ΚΕΠΕ, σ. 11-14.

5. Για εκτενή παρουσίαση των μέτρων αυτών, βλ. «Έκθεση της Επιτροπής για την Αναμόρφωση και τον Εκσυγχρονισμό του Τραπεζικού Συστήματος», *Επίκαιρα Θέματα 5*, Ένωση Ελληνικών Τραπεζών.

γενούς και παράγωγου κοινοτικού δικαίου, για τη διασφάλιση του δικαιώματος ελεύθερης εγκατάστασης και παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών καθώς και της ελεύθερης διακίνησης κεφαλαίων στο χώρο της κοινότητας.⁶ Το έτος 1992 αποτελεί χρονικό ορίζοντα και στόχο για την «Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση», που καθορίζεται με την *Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη*. Συνεπώς έως τα τέλη του έτους αυτού το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα θα όφειλε να προσαρμοσθεί αποτελεσματικά στο διεθνή χρηματοπιστωτικό ανταγωνισμό και στις ταχύτατα διαμορφούμενες τεχνολογικές εξελίξεις.⁷ Με την Έκθεση της Επιτροπής Καρατζά αρχίζει να μετασχηματίζεται βαθμιαία το χρηματοπιστωτικό τοπίο της χώρας, από ένα καθεστώς έντονου κρατικού παρεμβατισμού σε ένα άλλο κανονιστικής απορρύθμισης, που είχε ως αποτέλεσμα τη βελτίωση του ανταγωνιστικού περιβάλλοντος και την ίδρυση νέων τραπεζικών ιδρυμάτων.

Κατά την τριετία 1986-1988 οι εκσυγχρονιστικές τάσεις επιταχύνθηκαν συνεπεία και του εφαρμοζόμενου σταθεροποιητικού προγράμματος. Οι αυξανόμενες όμως ανάγκες του δημοσίου για τη χρηματοδότηση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων επέβαλαν τη διεύρυνση της πιστωτικής επέκτασης, προς τον τομέα του δημοσίου, με αποτέλεσμα την επαναφορά από τις νομισματοπιστωτικές αρχές μέτρων⁸ τα οποία συνέτειναν, ιδίως κατά το 1989, στην επιβράδυνση των εκσυγχρονιστικών εξελίξεων. Όμως, παρά τα μέτρα αυτά, από το 1988 είχε αρχίσει η απελευθέρωση του συνόλου σχεδόν των επιτοκίων χορηγήσεων με τη βαθμιαία κατάργηση του συστήματος δεσμεύσεων-αποδεσμεύσεων επί των καταθέσεων-χορηγήσεων και κατά τα τέλη του έτους 1990 είχε προχωρήσει σε σημαντικό βαθμό η ολοκλήρωση της κατάργησης του

6. Βλ. Μπερνίτσας Π., Παρουσίαση στην ημερίδα της Ε.Ε.Τ. στην Αθήνα στις 21 Απριλίου 1988, «Η ευρωπαϊκή ενοποίηση σταθμός στην εξέλιξη της διεθνούς οικονομίας», *Επίκαιρα Θέματα* 9, Αθήνα, Ε.Ε.Τ., σ. 23-30.

7. Σημαντικός είναι ο ρόλος της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών, που καλείται να συμβεβληθεί ενεργά σ' αυτή την προσπάθεια με τη μελέτη και εισαγωγή σύγχρονων χρηματοδοτικών θεσμών, την ανάπτυξη εκπαιδευτικών και εκδοτικών δραστηριοτήτων, την απλοποίηση διαδικασιών και συστημάτων, τη δημιουργία διατραπεζικού συστήματος πληρωμών και γενικότερα την αξιοποίηση της διεθνούς χρηματοπιστωτικής εμπειρίας. Βλ. «Έκθεση Επιτροπής για την Αναμόρφωση και τον Εκσυγχρονισμό του Τραπεζικού Συστήματος», *Επίκαιρα Θέματα* 5, Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, σ. 6.

8. Κύριο μέτρο, εκτός των πιστωτικών περιορισμών, προς απορρόφηση τραπεζικών κεφαλαίων υπέρ του δημοσίου τομέα ήταν η αύξηση του ποσοστού των υποχρεωτικών δεσμεύσεων επί των καταθέσεων, για επενδύσεις σε έντοκα γραμμάτια του ελληνικού δημοσίου.

συστήματος των εξειδικευμένων πιστωτικών κανόνων και περιορισμών, ενώ είχε δοθεί η δυνατότητα στις τράπεζες να χρηματοδοτούν όλους τους κλάδους της οικονομίας με βάση τα τραπεζικά κυρίως κριτήρια και όχι τα διοικητικά, που προκαλούσαν αρρυθμίες στο τραπεζικό σύστημα και στρέβλωναν την οικονομία της χώρας.⁹

Τα βασικά οργανωτικά χαρακτηριστικά του χρηματοπιστωτικού συστήματος, κατά το πέρασ της περιόδου 1982 - 1990, συνοψίζονται σε γενικές γραμμές ως εξής:

● Ολιγοπωλιακά χαρακτηριστικά

Το τραπεζικό σύστημα της χώρας έχει χαρακτήρα προφανώς ολιγοπωλιακό, αφού μέσα από αυτό διακινείται το 90% περίπου της εθνικής αποταμίευσης, και μόνο το 10% περίπου διακινείται διά της άμεσου κεφαλαιαγοράς. Με βάση την ισχύουσα νομοθεσία, οι τράπεζες έχουν τη μορφή ανωνύμων εταιρειών, των οποίων οι μετοχές είναι υποχρεωτικά ονομαστικές και σε ένα σημαντικό ποσοστό ελεγχόμενες αμέσως ή εμμέσως από το κράτος.¹⁰ Ο βαθμός κρατικής παρέμβασης στο τραπεζικό σύστημα είναι σημαντικός και υφίσταται ακόμη, παρά την αξιόλογη πρόοδο της αποκαταστατικής διαδικασίας, που έχει σημειωθεί. Οι μεγάλες τράπεζες, Αγροτική, ΕΤΒΑ, Ταχυδρομικό Ταμειντήριο και Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων, είναι καθαρώς υπό τον έλεγχο του δημοσίου, ενώ εμμέσως με την πλειοψηφία των μετοχών ελέγχονται η Τράπεζα της Ελλάδος και τα δύο μεγαλύτερα συγκροτήματα εμπορικών τρα-

9. Για εκτενή και κριτική παρουσίαση της νομισματοπιστωτικής πολιτικής κατά την υπό εξέταση περίοδο, βλ. στο κεφάλαιο «Περί νομισματοπιστωτικής πολιτικής», των Εκθέσεων του Διοικητή της Τραπέζης της Ελλάδος.

10. Το ελάχιστο ύψος ιδίων κεφαλαίων προβλέπεται βάσει της σχετικής κοινοτικής οδηγίας σε 10 εκατ. ECU, και όλες οι ελληνικές τράπεζες οφείλουν να προσαρμοσθούν στον απαιτούμενο «Δείκτη Φερεγγυότητας», διά του οποίου τα «Ίδια Κεφάλαια» πρέπει να καλύπτουν ποσοστό τουλάχιστον 8% του συνολικού τους ενεργητικού. Πρέπει να σημειωθεί η πραγματικότητα ότι οι μεγάλες υπό τον κρατικό έλεγχο τράπεζες έχουν χαμηλή αναλογία ιδίων κεφαλαίων αναφορικά με το ενεργητικό τους, σε αντίθεση με τις ιδιωτικές τράπεζες, που προσεγγίζουν τον διεθνή καθιερωμένο δείκτη. Επίσης, ως σημειωθεί ότι βάσει των σχετικών ρυθμίσεων της Β' τραπεζικής οδηγίας μπορεί οποιαδήποτε τράπεζα με έδρα χώρα-μέλος της Κοινότητας να εγκατασταθεί στην Ελλάδα, όπως και οποιαδήποτε ελληνική τράπεζα να εγκατασταθεί με ίδρυση υποκαταστημάτων σε άλλες χώρες της Κοινότητας. Ο λόγος αυτός, καθώς και το ότι η εποπτεία των τραπεζών ασκείται πλέον από την Κεντρική Τράπεζα της «χώρας προελεύσεως» και όχι της «χώρας υποδοχής», ωθεί τις ελληνικές τράπεζες να αυξήσουν τις εκσυγχρονιστικές τους ταχυτήτες και να συμβάλουν στην άμβλυνση του ολιγοπωλιακού χαρακτήρα του τραπεζικού συστήματος.

πεξών, της Εθνικής και της Εμπορικής. Το μερίδιο των αμέσως ή εμμέσως ελεγχόμενων από το δημόσιο πιστωτικών ιδρυμάτων στις 31.12.1990 ανέρχεται επί του συνόλου του τραπεζικού συστήματος σε ποσοστό 84,2% για τις καταθέσεις και σε 87,8% για τις χορηγήσεις.¹¹ Ο βαθμός συγκεντρωτισμού είναι ιδιαίτερα υψηλός στα δύο ισχυρά τραπεζικά συγκροτήματα Εθνικής και Εμπορικής και προσδίδει στο πιστωτικό σύστημα μορφή κρατικού ολιγοπωλίου. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι, επί του συνόλου των εμπορικών τραπεζών, οι δύο μεγαλύτερες τράπεζες, Εθνική και Εμπορική, καλύπτουν ποσοστό της τάξης του 64,1% επί των καταθέσεων και 56,6% επί των χορηγήσεων.¹²

Ο ολιγοπωλιακός χαρακτήρας του ελληνικού πιστωτικού συστήματος το καθιστά δύσκαμπτο και αποτελεί βασική αιτία της βραδύτητάς του να ανταποκριθεί στις νέες συνθήκες και δυνατότητες που διαμορφώνονται.¹³ Επιπλέον, η ολιγοπωλιακή μορφή του τραπεζικού συστήματος προκαλεί προβλήματα στην ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, λόγω της υφιστάμενης στενότερης σχέσης μεταξύ τραπεζών και μεγάλων επιχειρήσεων, που εκ των πραγμάτων διαθέτουν σημαντική διαπραγματευτική ικανότητα. Πολλές φορές, αντίθετα, μικρότερες αλλά σημα-

11. Βλ. Πίνακα 1 της παρούσας μελέτης και επ. μηνιαίες λογιστικές καταστάσεις των τραπεζών 31.12.1990, Τράπεζα Ελλάδος. Επίσης, πίνακες βασικών μεγεθών και οικονομικών στοιχείων όλων των ελληνικών και ξένων τραπεζών, Φεβρουάριος-Μάρτιος 1991, *Επιλογή*.

12. Ας σημειωθεί ότι μόνο η Εθνική Τράπεζα κατέχει ποσοστό 50% επί των καταθέσεων και 41,2% επί των χορηγήσεων. Συγκρινόμενα τα ποσοστά αυτά με τα αντίστοιχα άλλων ευρωπαϊκών χωρών, διαπιστώνεται ότι είναι πολύ υψηλά, αφού στην καθεμιά από τις χώρες αυτές οι 3-4 μεγαλύτερες εμπορικές τράπεζες ελέγχουν συνολικά το 30% έως 40% τόσο των καταθέσεων όσο και των χορηγήσεων. Βλ. Πίνακα 1 της παρούσας μελέτης. Αλεξάκης Π., Πετράκης Π., 1989, *Εμπορικές και Αναπτυξιακές Τράπεζες*, Παπαζήσης, σ. 143-144. Επίσης, για την κυριαρχία των εν λόγω συγκροτημάτων επί του τραπεζικού συστήματος, βλ. Γ. Θάνος, 1998, «Ιστορική κριτική αναφορά στην οργανωτική εξέλιξη του ελληνικού νομισματοπιστωτικού συστήματος, 1928-1982», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, τεύχος 96-97, Αθήνα, ΕΚΚΕ.

13. Βλ. Χαρισόπουλος Ν., 30 Μαρτίου 1978, «Η ολιγοπωλιακή δομή του τραπεζικού συστήματος δεν ευνοεί τον εκσυγχρονισμό των Τραπεζών μας», συνέντευξη με τον Υποδιοικητή της Τραπεζής της Ελλάδος Ν. Χαρισόπουλο, *Οικονομικός Ταχυδρόμος*, Αθήνα, αρ. φ. 13 (1247), σ. 31-32. Στεργίου Δ., 16 Μαρτίου 1978, «Η Οργάνωση των Ελληνικών Τραπεζών», *Οικονομικός Ταχυδρόμος*, Αθήνα, αρ. φ. 11 (1245), 6ο μέρος, σ. 35. Στο άρθρο τονίζεται ότι η ανεπάρκεια του θεσμολογικού πλαισίου, ο ανύπαρκτος ή ατελής προγραμματισμός, η έλλειψη της αναγκαίας υποδομής και το τραπεζικό σύνδρομο των διορισμών εξουδετέρωσαν κάθε προσπάθεια για βελτίωση της συναλλακτικής στάθμης και ενίσχυση του ρόλου των τραπεζών στην οικονομική ανάπτυξη.

ντικές¹⁴ για την ελληνική οικονομία επιχειρήσεις αποκόβονται από τον τραπεζικό τομέα και επαφίενται στην τύχη τους. Η πιστωτική αυτή ανεπάρκεια του συστήματος, σε συνδυασμό με τις άλλες σοβαρές εγγενείς αδυναμίες, που χαρακτηρίζουν τις κρατικές ιδιαίτερα τράπεζες, καθιστά δυσχερή την προσαρμογή του στις νέες ανταγωνιστικές συνθήκες της ενιαίας ευρωπαϊκής χρηματοπιστωτικής αγοράς και αυξάνει τον κίνδυνο παθητικής παραχώρησης της αξιοποίησης σημαντικού τμήματος της ελληνικής αγοράς στον ξένο τραπεζικό παράγοντα.

Σημειώνεται ότι η διείσδυση και συμμετοχή του ξένου τραπεζικού κεφαλαίου στην ελληνική αγορά, στις 31 Δεκεμβρίου 1990, αντιπροσώπευε επί του συνόλου των εμπορικών τραπεζών περίπου το 15% του ενεργητικού-παθητικού, το 11,4% των καταθέσεων και το 14% των χορηγήσεων. Το αποτέλεσμα είναι σημαντικό για τις ξένες τράπεζες και συγχρόνως ενδεικτικό του υφισταμένου κινδύνου της σταδιακής εκτόπισης των ελληνικών τραπεζών από νευραλγικούς κλάδους της εθνικής οικονομίας.¹⁵

● Εκσυγχρονιστική υστέρηση

Το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα, παρά τον πολύπλοκο παρεμβατικό μηχανισμό τον οποίο διαθέτει, δεν έχει φθάσει στο επίπεδο των ευρωπαϊκών τραπεζικών συστημάτων από πλευράς εκσυγχρονισμού των εποπτικών κανόνων, κωδικοποίησης της βασικής τραπεζικής νομοθεσίας και της λειτουργίας σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις της αγοράς. Η χρονική αυτή υστέρηση οφείλεται κυρίως στο ρόλο που διατάχθηκε να παίξει το τραπεζικό σύστημα ως χρηματοδότης των υπέργογων ελλειμμάτων του δημόσιου τομέα, καθώς και στον πελατειακό πιστοδοτικό προσανατολισμό, που θεμελιώθηκε σε ένα πλέγμα προνομιακών σχέσεων πολιτικοοικονομικών κέντρων επιρροής και συγκεκριμένων συγκροτημάτων επιχειρηματικών συμφερόντων.

14. Για τη σημαντικότητα των ΜΜΕ, βλ. Jerome F., Septembre 1977, «L' Avion d' Affaires», *L' Usine Nouvelle*, édition mensuelle, σ. 196-201. Στο άρθρο, μεταξύ των άλλων, τονίζεται: «Il y a plus de PME que de grandes entreprise propriétaires d' un avion».

15. Βλ. «Η διάθροση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, 31.12.1990», Πίνακας 1 παρούσας μελέτης. Ζητρίδης Α., 1992, «Η Τραπεζική Οργάνωση και Πιστωτική Πολιτική στην Ελλάδα», *Ευρωπαϊκή Ενοποίηση και Τραπεζικό Σύστημα*, Αθήνα, Ινστιτούτο Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, σ. 43.

Τα ανωτέρω χαρακτηριστικά συνεχίζουν να υφίστανται παρά τον οξύ τραπεζικό ανταγωνισμό, που εντείνει ιδίως η διεθνοποίηση των χρηματοπιστωτικών αγορών, εγκυμονώντας κινδύνους για το τραπεζικό σύστημα. Οι κίνδυνοι κυρίως συναρτώνται με την ανορθολογική διασπορά των πιστοδοτήσεων και την πιθανή εκτόπιση ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων από την εκμετάλλευση-αξιοποίηση ελληνικών περιφερειακών πλουτοπαραγωγικών πόρων, λόγω εκτεταμένης εισβολής του μεγάλου ευρωπαϊκού, αμερικανικού¹⁶ και ιαπωνικού τραπεζικού κεφαλαίου, αλλά και άλλων εξωτραπεζικών χρηματοπιστωτικών παραγόντων με μακρόχρονη πείρα στη διεθνή χρηματοαγορά-κεφαλαιαγορά και κυρίως στην παροχή σύγχρονων χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών.¹⁷

● Χαρακτηριστικά επιτελικού συγκεντρωτισμού

Κύριο διακριτικό ιδίωμα, που χαρακτηρίζει κυρίως τις αμέσως και εμμέσως ελεγχόμενες από το δημόσιο τομέα τράπεζες, είναι ο υψηλός βαθμός οικονομικού, διοικητικού και επιτελικού συγκεντρωτισμού στις κεντρικές διοικήσεις των τραπεζών.

Η ανάγκη εξάλειψης των αρνητικών συνεπειών και μειονεκτημάτων του διοικητικού συγκεντρωτισμού, που αδρανοποιεί το μεσαίο και μικρό κυρίως στελεχειακό δυναμικό και δημιουργεί προσαρμοστική

16. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι κατά τη δεκαετία του 1980 οι αμερικανικές τράπεζες κατέβαλαν σημαντικές προσπάθειες αντιμετώπισης των ποικίλων προβλημάτων, που οφείλονταν στο διεθνή χρηματοπιστωτικό ανταγωνισμό και είχαν οδηγήσει μεγάλο αριθμό αμερικανικών τραπεζών σε κρίσιμη και ελλειμματική κατάσταση. Βλ. Hornik R., 1990, September 24, «Breaking the Bank - U.S. taxpayers, beware : now the FDIC is low on cash and may need a bailout», *Time International*.

17. Πολύ χρήσιμος είναι ο προβληματισμός ως προς αυτό το σημείο, αφού πολλές χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, όπως το leasing, το factoring, το forfaiting, το venture capital, η προθεσμιακή αγορά συναλλάγματος κ.ά., θεωρούνται ήδη παραδοσιακές υπηρεσίες για τις ξένες τράπεζες, ενώ στην Ελλάδα έχουν εισαχθεί πρόσφατα ως έννοιες και η εφαρμογή τους ακόμη δεν έχει προωθηθεί επαρκώς από τις ελληνικές τράπεζες. Για την ανάπτυξη τραπεζικών τεχνικών και την παροχή νέων χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, βλ. Ραγκούση Σ., 1995, *Τα νέα τραπεζικά προϊόντα, μέσο για την ενδυνάμωση των επενδύσεων - Εφαρμογή σε περιφερειακό επίπεδο στην Ελλάδα*, Αθήνα, διδακτορική διατριβή, σ. 77-214. Brugger A., Νοέμβριος 1992, «Επενδύσεις σε κερδοφόρους τομείς», *Information*, τεύχ. 75, σ. 77. Στο άρθρο τονίζεται ότι «η επιλογή των τομέων που "κρύβουν" επενδυτικές ευκαιρίες αποτελεί αναμφισβήτητα ένα πολύ δύσκολο θέμα (που άπτεται χρονοβόρου έρευνας αγοράς, σαφούς στρατηγικής, συγκεκριμένης δομής και ετοιμότητας σε όλους τους τομείς και φάσεις της παραγωγικής διαδικασίας καθώς, τέλος, και εξειδικευμένων στελεχών που θα αναλάβουν την ευθύνη της εκτέλεσης) για πολλές ευρωπαϊκές επιχειρήσεις, το οποίο γίνεται ακόμη πιο σύνθετο όσο πλησιάζουμε προς το 2000».

δυσκαμψία των τραπεζών, σ' ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο κοινωνικοοικονομικό και χρηματοπιστωτικό περιβάλλον, πρέπει να γίνει συνείδηση των διοικήσεων στην κατεύθυνση μείωσης του γραφειοκρατικού συγκεντρωτισμού και της δημιουργίας στελεχών, που θα ανταποκρίνονται στις διεθνείς επιστημονικές και οργανωτικές εξελίξεις.

● Γεωγραφική ανισοκατανομή των πιστοδοτήσεων

Βασικό χαρακτηριστικό του ελληνικού τραπεζικού συστήματος είναι η υφιστάμενη ανισοκατανομή των χρηματοδοτήσεων μεταξύ μεγάλων αστικών κέντρων και περιφέρειας. Η ανισορροπία αυτή δημιουργεί γεωγραφικές διαφοροποιήσεις στις δυνατότητες επενδυτικής αξιοποίησης των πλουτοπαραγωγικών πόρων της επαρχίας και έχει δυσμενείς επιπτώσεις ιδίως στην υψίστης εθνικής σημασίας ανάπτυξη των παραμεθωρίων περιοχών. Είναι χαρακτηριστικός ο υψηλός βαθμός γεωγραφικής συγκέντρωσης των πιστοδοτήσεων στην περιοχή του νομού Αττικής, που αντιπροσωπεύουν το 75% των συνολικών χρηματοδοτήσεων, ενώ το υπόλοιπο 25% κατανέμεται στα υπόλοιπα διαμερίσματα της χώρας και κυρίως στα βιομηχανικά κέντρα Θεσσαλονίκης, Πάτρας, Βόλου και Χαλκίδας.¹⁸ Η συγκεντρωτική τάση φαίνεται ακόμη στην αύξηση των τραπεζικών καταστημάτων του κέντρου, σε σχέση με την αντίστοιχη αύξηση των καταστημάτων της χώρας, αφού, παρά τις έμμενες και πάγιες αποκεντρωτικές επιδιώξεις της ελληνικής οικονομικής πολιτικής, αυξήθηκαν αναλογικά από 36% το 1972 σε 39% το 1989.¹⁹

Η άμβλυνση των αρνητικών επιπτώσεων αυτού του χαρακτηριστικού γνωρίσματος του τραπεζικού συστήματος απαιτεί την ενίσχυση της διάταξης των περιφερειακών διευθύνσεων των μεγάλων ιδιαίτερα τραπεζών, με την περιφερειακή αποκέντρωση των διαδικασιών χρηματοδότησης, πολιτική, που θα συμβάλει αποφασιστικά στην αποκεντρωτική γεωγραφική κατανομή των τραπεζικών χορηγήσεων και στη βελτίωση των παρεχομένων πιστοδοτικών υπηρεσιών.

● Αυξητική τάση αποδιαμεσολάβησης

Ο κύριος όγκος των αποταμειωτικών διαθεσίμων του κοινού, που εισρέει στην οργανωμένη χρηματαγορά-κεφαλαιαγορά, συγκεντρώνεται με τη

18. Βλ. Αλεξιάκης Π., Πετράκης Π., 1989, *Εμπορικές και Αναπτυξιακές Τράπεζες*, Αθήνα, Παπαζήσης, σ. 146-148.

19. Βλ. Ζητρίδης Α., 1992, «Η Τραπεζική Οργάνωση και η Πιστωτική Πολιτική στην Ελλάδα», *Ευρωπαϊκή Ενοποίηση και Τραπεζικό Σύστημα*, Αθήνα, Ι.Ο.Β.Ε., σ. 44.

μορφή τραπεζικών καταθέσεων, κυρίως στις εμπορικές τράπεζες.²⁰ Τούτο ερμηνεύεται αναφορικά με το διοικητικό καθορισμό των επιτοκίων, που πολλές φορές διατηρούνται σε επίπεδα χαμηλότερα του πληθωρισμού, αλλά και γενικότερα με τη διόγκωση της τραπεζικής ρευστότητας, που από το ένα μέρος διευκολύνει την πολιτική φθηνού χρήματος, από το άλλο όμως αντιδάσεται στην ανάπτυξη της άμεσης αγοράς κεφαλαίων. Πρέπει να σημειωθεί ότι, από το 1986 και μετά, παρατηρείται αξιοσημείωτη υποκατάσταση της διάθεσης χρηματοδοτικών πόρων από την έμμεση στην άμεση κεφαλαιαγορά. Η παρατηρηθείσα αύξουσα τάση αποδιαμεσολάβησης (disintermediation) ιδιαίτερα οφείλεται στη μεταστροφή της πολιτικής χρηματοδότησης των δανειακών αναγκών και ελλειμμάτων του δημόσιου τομέα με την έκδοση και διάθεση τίτλων στο ευρύ αποταμειωτικό κοινό και στις ελιχειρήσεις.

Η σχηματική απεικόνιση της συγκρότησης του τραπεζικού συστήματος της χώρας στα τέλη του 1990 (βλ. Διάγραμμα 1) περιλαμβάνει την Τράπεζα της Ελλάδος (Κεντρική Τράπεζα) που συνιστά κυρίαρχη Νομισματοπιστωτική Αρχή και διαθέτει το εκδοτικό προνόμιο, την κατηγορία των εμπορικών τραπεζών καθώς και την κατηγορία των ειδικών πιστωτικών ιδρυμάτων. Στη δομή του χρηματοπιστωτικού συστήματος περιλαμβάνονται και οι φορείς που ουσιαστικά εκφράζουν την κυβερνητική πολιτική της χώρας,²¹ ήτοι: Το Κυβερνητικό Συμβούλιο (ΚΥΣΥΜ) και το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας.

Τράπεζα της Ελλάδος

Η Τράπεζα της Ελλάδος ή Κεντρική Τράπεζα συνιστά κυρίαρχη νομισματική αρχή,²² που διαθέτει το εκδοτικό δικαίωμα,²³ ελέγχει την τρα-

20. Ο κύριος όγκος των αποταμειωτικών διαθεσίμων ανέρχεται σε ποσοστό 90% χωρίς να λαμβάνονται υπόψη τα τραπεζικά ομόλογα. Το 70% περίπου του ανωτέρω ποσοστού συγκεντρώνεται με τη μορφή καταθέσεων στις εμπορικές τράπεζες. Βλ. «Έκθεση Επιτροπής για την Αναμόρφωση και τον Εκσυγχρονισμό του Τραπεζικού Συστήματος», *Επίκαιρα Θέματα* 5, Ε.Ε.Τ., σ. 21.

21. Βλ. *The Greek Banking System Today*, May 1989, Athens, Hellenic Banks' Association, σ. 12.

22. Εφόσον, μετά την κατάργηση της Ν.Ε. και κατ' εφαρμογήν των διατάξεων του άρθρου 6 του ν. 400/1976 «περί Υπουργικού Συμβουλίου και Υπουργείων», περιέρχεται στην Τράπεζα της Ελλάδος το σύνολο σχεδόν των αρμοδιοτήτων της.

23. Από τις 27.10.1927 που υπεγράφη η σύμβαση παραίτησης της Εθνικής Τραπεζικής από το δικαίωμα έκδοσης τραπεζογραμματίων και το προνόμιο αυτό ανέλαβε η νεουσταθείσα τράπεζα με την επωνυμία Τράπεζα της Ελλάδος.

πεζική λειτουργία και είναι αρμόδια για την άσκηση της νομισματοπιστωτικής πολιτικής της χώρας στα πλαίσια της εκάστοτε ασκούμενης κυβερνητικής πολιτικής.²⁴ Ειδικότερα, η Τράπεζα της Ελλάδος, βάσει του νόμου 1266/82, έχει τις εξής αρμοδιότητες:

- Το δικαίωμα της κοπής κερμάτων και έκδοσης τραπεζογραμματίων.
- Το μονοπώλιο διαχείρισης χρυσού και συναλλάγματος.
- Την εποπτεία και τον έλεγχο ολόκληρου του τραπεζικού συστήματος.
- Την άσκηση της νομισματοπιστωτικής και συναλλαγματικής πολιτικής.

Το ίδρυμα είναι τυπικά ανώνυμη εταιρεία, που λειτουργεί ως οργανισμός ιδιωτικού δικαίου και ελέγχεται από το κράτος. Η διοίκησή της (διοικητής και υποδιοικητές) διαθέτει νομικοπολιτική υπεροχή, αφού διορίζεται με διάταγμα μετά από πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου, για μία τετραετία.²⁵

Η Κεντρική Τράπεζα, από τα μέσα της δεκαετίας του '80 και μετά, έχει εισέλθει σε μια μεταβατική περίοδο,²⁶ που οδηγεί με ταχείς ρυθμούς από την παραδοσιακή πολυπλοκότητα πιστωτικών κανόνων και ελέγχων σε ένα σύστημα πλήρους αποκανονικοποίησης και απελευθέρωσης του τραπεζικού συστήματος στα πλαίσια των νέων ευρωπαϊκών συνθηκών και τάσεων, που δημιουργεί η ελεύθερη αγορά και ο διεθνής ανταγωνισμός.

Εμπορικές τράπεζες

Οι εμπορικές τράπεζες²⁷ κατέχουν κυρίαρχη θέση στο χρηματοπιστωτικό σύστημα της χώρας και παίζουν σημαντικό ρόλο στην οικονομία της. Το φάσμα των δραστηριοτήτων των εμπορικών τραπεζών²⁸ αναπτύσσεται, μέσα από ένα εκτεταμένο δίκτυο υποκαταστημάτων, έτσι ώστε να

24. Άρθρ. 1 και 3, παρ. 1 του ν. 1266/1982.

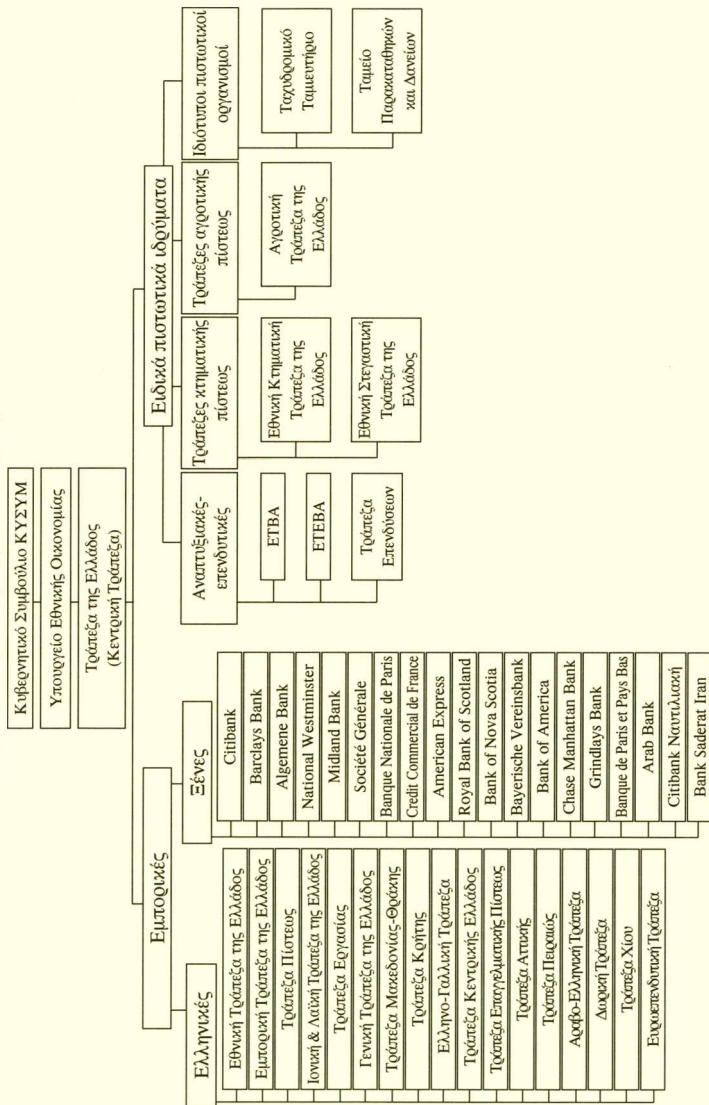
25. Βλ. Καταστατικό Τραπεζής Ελλάδος, άρθρ. 29.

26. Κατ' εφαρμογήν των σχετικών χρηματοπιστωτικών οδηγιών και διαδικασιών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, στα πλαίσια εναρμόνισης των τραπεζικών συστημάτων των κρατών-μελών.

27. Πολλά στοιχεία για τα χαρακτηριστικά, τη διεύθυνση και τη συμμετοχή του ξένου τραπεζικού κεφαλαίου στην ελληνική αγορά, βλ. στο Μπένας Δ., 1978, *Η εισβολή του ξένου κεφαλαίου στην Ελλάδα*, Αθήνα, Παπαζήσης, σ. 223-256.

28. Πρόκειται για το σύνολο των δραστηριοτήτων των εμπορικών τραπεζών, από τις πλέον παραδοσιακές μορφές, καταθέσεις, βραχυ-μεσο-μακροπρόθεσμες χρηματοδοτήσεις, ενέγγυες πιστώσεις, πράξεις σε συνάλλαγμα, διακίνηση κεφαλαίων κ.ά. μέχρι την ανάπτυξη σύγχρονων τραπεζικών προϊόντων και υπηρεσιών, όπως άντληση κεφαλαίων από την άμεση αγορά (underwriting), επενδύσεις μέσω του θεσμού της χρηματοδοτικής μίσθωσης (leasing) και των κεφαλαίων υψηλού επιχειρηματικού κινδύνου (venture capital), δημιουργία σειράς χρηματοπιστωτικών προϊόντων (retail banking) για το ευρύ κοινό κ.ά..

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1
Δομή του ελληνικού τραπεζικού συστήματος

Πηγή: Η διαγραμματική παρουσίαση της διάρθρωσης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, στις 31.12.1990, προκύπτει από τον Πίνακα 1 της παρούσας μελέτης και είναι κατά σειρά μεγέθους ενεργητικού-παθητικού των πιστωτικών ιδρυμάτων της χώρας.

καθίσταται δυνατή σε όσο μεγαλύτερο βαθμό γίνεται η προσέλκυση και άντληση κεφαλαίων από την ιδιωτική αποταμίευση, προς δανειοδότηση των επενδύσεων και της οικονομίας, με αποτέλεσμα τη μεγέθυνση του προϊόντος, την επιτάχυνση της αναπτυξιακής διαδικασίας και την αύξηση της γενικότερης ευημερίας.

Στο σύνολό τους οι εμπορικές τράπεζες αντιπροσωπεύουν ποσοστό 47,7% του συνολικού ενεργητικού-παθητικού όλων των τραπεζικών ιδρυμάτων της χώρας, καθώς και ποσοστά 69,3% επί των συνολικών καταθέσεων και 46% επί των συνολικών πιστώσεων ολόκληρου του τραπεζικού συστήματος.²⁹ Παράλληλα, οι εμπορικές τράπεζες προβαίνουν σε υποχρεωτικές επενδύσεις εντόκων γραμματίων του ελληνικού δημοσίου, χρηματοδοτούν τις ΔΕΚΟ³⁰ και ορισμένους ευαίσθητους τομείς, όπως τη βιοτεχνία, με ειδικούς προνομιακούς όρους, που επιβάλλονται από τις νομομοταπιστωτικές αρχές στην προσπάθειά τους να επηρεάσουν τις τοποθετήσεις των τραπεζών και τα ενεργητικά στοιχεία των ισολογισμών τους. Τα κυριότερα χαρακτηριστικά αυτής της κατηγορίας πιστωτικών ιδρυμάτων είναι ο υψηλός βαθμός συγκέντρωσης του ελέγχου της χρηματοπιστωτικής αγοράς στα δύο ισχυρά τραπεζικά συγκροτήματα,³¹ της Εθνικής και της Εμπορικής, καθώς και η έντονη κρατική ολιγοπωλιακή παρουσία, που παρεμβαίνει επιβραδυντικά στη λειτουργική αναβάθμιση και εκσυγχρονισμό των εμπορικών τραπεζών. Οι εξελίξεις στον κλάδο των εμπορικών τραπεζών καθίστανται περισσότερο περίπλοκες, ιδιαίτερα μετά το 1986, από τις επιδράσεις κυρίως των νέων εξωγενών χρηματοπιστωτικών παραγόντων,³² οι οποίοι παρέχουν τη δυνατότητα άμεσης επικοινωνίας καταθετών και επιχειρήσεων, με μικρό κόστος και χωρίς την παραδοσιακή τραπεζική διαμεσολάβηση. Οι εμπορικές τράπεζες, προκειμένου να ανταποκριθούν στις νέες διαμορφούμενες συνθήκες, ακολουθούν τη διεθνή τάση, μεταβάλλουν τη μορφή

29. Ο υπολογισμός των ποσοστών έγινε με βάση τα στοιχεία του Πίνακα 1 της παρούσας μελέτης· από δημοσιευμένους ισολογισμούς και λογιστικές καταστάσεις της Τραπεζής Ελλάδος στις 31.12.1990· από τις *Μακροχρόνιες στατιστικές σειρές της ελληνικής οικονομίας*, 1992, Αθήνα, Τράπεζα της Ελλάδος, σ. 66· από το *Electra Press Publications* σε συνεργασία με την *Επιλογή*, «Πλήρης στατιστικός οδηγός, μακροχρόνιες σειρές», 1992, Αθήνα, σ. 196.

30. Αυτή η υποχρέωση καταργήθηκε με την Πράξη 1823/16.10.90 Διοικητή Τραπεζής Ελλάδος.

31. Μόνο οι δύο αυτές τράπεζες κατέχουν ποσοστό 60% περίπου του συνολικού ενεργητικού-παθητικού των εμπορικών τραπεζών. Βλ. Πίνακα 1 της παρούσας μελέτης.

32. Πρόκειται για παράγοντες τεχνολογικούς, διεθνοποίησης των χρηματοπιστωτικών αγορών, παροχής χρηματοπιστωτικών προϊόντων από μη τραπεζικούς οργανισμούς κ.ά..

και τη δομή τους και μετατρέπονται βαθμηδόν σε χρηματοοικονομικούς-τραπεζοασφαλιστικούς ομίλους, που διαθέτουν πλήρη σειρά χρηματοπιστωτικών προϊόντων και αξιολογούν-τιμολογούν τους πελάτες τους αναλόγως της συμμετοχής τους στο σύνολο των προσφερομένων προϊόντων και παρεχομένων υπηρεσιών του ομίλου.³³

Ειδικά πιστωτικά ιδρύματα

Στα «ειδικά πιστωτικά ιδρύματα» ανήκουν τέσσερις κατηγορίες πιστωτικών ιδρυμάτων:

α) Αναπτυξιακές-επενδυτικές τράπεζες

Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται οι τρεις επενδυτικές τράπεζες,³⁴ ΕΤΒΑ, ΕΤΕΒΑ και Τράπεζα Επενδύσεων.

33. Χρήσιμες παρουσιάσεις της προβληματικής, για το επίπεδο των απαραίτητων θεσμικών και τεχνολογικών προσαρμογών του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Βλ. Τσαντίλας Π., Νοέμβριος 1992, «Η νέα προσέγγιση στα συστήματα πληρωμών», *Σύγχρονη Επιχείρηση*, τεύχ. 66, σ. 14-17, που αναφέρεται στο βρετανικό σύστημα πληρωμών Chaps-Clearing House Automated Payment System, το οποίο προσφέρει σημαντικές λύσεις και προτάσεις, στα πλαίσια μιας νέας προσέγγισης στα συστήματα πληρωμών, μέσα από ένα ολοκληρωμένο και αυτοματοποιημένο σύστημα. Στο άρθρο τονίζεται ότι στη χώρα μας η τραπεζική τεχνολογία δεν έχει φθάσει ακόμη στο επιθυμητό επίπεδο και παραμένει αρκετά πίσω σε σχέση με αυτή άλλων προηγμένων χωρών, όπως η Μ. Βρετανία. Βλ. Bonn H., Διευθυντής Οργανώσεως της Bayerische Vereinsbank, 15 Δεκεμβρίου 1983, «Αυτοματισμός στις Γερμανικές Τράπεζες στη δεκαετία του '80», *Οικονομικός Ταχυδρόμος*, Αθήνα, αριθ. φ. 50 (1545), σ. 86-88, όπου διαπιστώνεται ότι τα συστήματα πληροφόρησης και αυτοεξυπηρέτησης, που εφαρμόζονται ή πρόκειται να εφαρμοστούν στις γερμανικές τράπεζες, είναι το αποτέλεσμα μιας συνεχούς πολιτικής αυτοματισμού με στόχο τη βελτίωση της αποδοτικότητας και ανταγωνιστικότητας του γερμανικού τραπεζικού συστήματος. Επίσης, *The Economist*, «Και οι τράπεζες στην εποχή του Internet», αποκλειστικότητα *η Καθημερινή*, Κυριακή 15 Οκτωβρίου 1995, σ. 61, κατά το οποίο ήδη τρεις αμερικανικές τράπεζες, οι Wachovia Corp., Huntington Bancshares και Cardinal Bancshares, συνεργάζονται από το Μάιο για να παρουσιάσουν από τις αρχές του 1996 την «Εικονική Τράπεζα», με την ονομασία Security First Network Bank, την πρώτη του είδους που έλαβε άδεια προσφοράς ολοκληρωμένων τραπεζικών υπηρεσιών μέσω Internet. Επίσης, περιοδικό *Οργάνωση και Οικονομία*, «Οι Ελληνικές Τράπεζες στη δεκαετία του 1990», Νοέμβριος-Δεκέμβριος 1990, τεύχ. 11, σ. 38-40, στο οποίο τονίζεται: Οι γρήγορες στατηγικές αποφάσεις, που θα διέπονται από πνεύμα μεταρρυθμιστικό και η «αδιαφορία για το πολιτικό κόστος» είναι ο γνόμενος για το αν οι ελληνικές τράπεζες πρόκειται να παίξουν καθοριστικό ρόλο στο θυελλώδες περιβάλλον του ανταγωνισμού.

34. Η ανάλυση, διερεύνηση και κριτική παρουσίαση της χρηματοδοτικής δραστηριότητας των τριών επενδυτικών τραπεζών αλλά και του αναπτυξιακού ρόλου που αυτές έπαιξαν στη χώρα, από την ίδρυσή τους έως το έτος 1995, είναι θέματα που αποτελούν το κυρίως αντικείμενο άλλων μελετών του γράφοντος, που πρόκειται να δημοσιευθούν προσεχώς.

Η Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Αναπτύξεως (ΕΤΒΑ), παρότι λειτουργεί ως ΝΠΙΔ στα πλαίσια της ιδιωτικής οικονομίας, αποτελεί εξ ολοκλήρου κρατικό οργανισμό, δεδομένου ότι οι εμπορικές τράπεζες, οι ιδιώτες και το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων απέσυραν τα κεφάλαιά τους από τον Οργανισμό Βιομηχανικής Αναπτύξεως (ΟΒΑ), πριν τη συγχώνευσή του με τον Οργανισμό Χρηματοδοτήσεως Οικονομικής Αναπτύξεως (ΟΧΟΑ) και τον Οργανισμό Τουριστικής Πίστωσης σε ενιαίο τραπεζικό φορέα (ΕΤΒΑ), με σκοπό την άσκηση της μακροπρόθεσμης πίστης και την προώθηση της βιομηχανικής ανάπτυξης της χώρας.

Οι άλλες δύο τράπεζες, Εθνική Τράπεζα Επενδύσεων Βιομηχανικής Αναπτύξεως ΑΕ (θυγατρική της Εθνικής) και Τράπεζα Επενδύσεων ΑΕ (θυγατρική της Εμπορικής), αποτελούν τις ελληνικές ιδιωτικές επενδυτικές τράπεζες στο μετοχικό κεφάλαιο των οποίων συμμετέχει και ο ξένος τραπεζικός παράγοντας,³⁵ όμως η πλειοψηφία των μετοχών της ΕΤΕΒΑ ελέγχεται από την Εθνική Τράπεζα και η πλειοψηφία των μετοχών της Τραπεζής Επενδύσεων ελέγχεται από την Εμπορική Τράπεζα.

Όπως συμπεραίνεται, από τον Πίνακα 1 της παρούσας μελέτης, η ΕΤΒΑ αντιπροσωπεύει ποσοστό 3,2% επί του συνολικού ενεργητικού-παθητικού ολόκληρου του τραπεζικού συστήματος και κατέχει το 83,5% του συνολικού ενεργητικού-παθητικού των επενδυτικών τραπεζών. Η συμμετοχή της στο σύνολο των πιστώσεων προς την οικονομία ανέρχεται σε ποσοστό 5,6%, ενώ καταλαμβάνει το 85,8% των συνολικών πιστοδοτήσεων των τριών επενδυτικών τραπεζών. Οι πιστώσεις των επενδυτικών τραπεζών στο σύνολο των πιστώσεων προς την ελληνική οικονομία ανέρχονται σε ποσοστό 6,6%, ενώ το συνολικό ενεργητικό-παθητικό των επενδυτικών τραπεζών προς το αντίστοιχο του τραπεζικού συστήματος καλύπτει ποσοστό της τάξης του 3,8%. Είναι χαρακτηριστικό επίσης το γεγονός ότι οι πιστοδοτήσεις των επενδυτικών τραπεζών αφορούν κατ' εξοχήν μεσομακροπρόθεσμες χρηματοδοτήσεις, που η συμμετοχή τους στο σύνολο των μεσομακροπρόθεσμων πιστοδοτήσεων του τραπεζικού συστήματος προς την ελληνική οικονομία ανέρχεται στο 12,6% περίπου.³⁶

35. Αναλυτική παρουσίαση της σύνθεσης του μετοχικού κεφαλαίου των δύο ιδιωτικών επενδυτικών τραπεζών περιλαμβάνεται στους ετήσιους απολογισμούς των επενδυτικών τραπεζών.

36. Ας σημειωθεί ότι ο υπολογισμός του ποσοστού 12,6% προκύπτει από τα στοιχεία των Πινάκων 28 και 29 των *Μακροχρόνιων Στατιστικών Σειρών, έτους 1990, της ελληνικής οικονομίας*, 1992, Αθήνα, Τράπεζα Ελλάδος, σ. 74-75.

β) Τράπεζες κτηματικής πίστωσης

Η εν λόγω κατηγορία πιστωτικών ιδρυμάτων περιλαμβάνει την Εθνική Κτηματική Τράπεζα της Ελλάδος (ΕΚΤΕ) και την Εθνική Στεγαστική Τράπεζα της Ελλάδος.

Η ΕΚΤΕ είναι ο κατ' εξοχήν ειδικευμένος φορέας στη χρηματοδότηση της στέγασης. Μέχρι το 1975, αφότου εφαρμόστηκε ο θεσμός της έκδοσης τραπεζικών ομολόγων,³⁷ λόγω της αδυναμίας της να προσελκύσει τις απαραίτητες ιδιωτικές καταθέσεις, προς χρηματοδότηση της δανειακής της δραστηριότητας, κύρια πηγή άντλησης κεφαλαίων υπήρξε ο ΟΧΟΑ³⁸ και στη συνέχεια η Τράπεζα της Ελλάδος με κεφάλαια προερχόμενα κυρίως από τις αναγκαστικές καταθέσεις ΝΠΔΔ.³⁹ Αργότερα και μέχρι το τέλος της εξεταζόμενης περιόδου, λόγω των σημαντικών καταθέσεων, που προσελκύει από το κοινό με την έκδοση τραπεζικών ομολόγων, αποκτά υψηλό βαθμό κεφαλαιακής αυτοδυναμίας, οπότε σταδιακά περιορίζει, σε σημαντικό βαθμό, την προσφυγή και άντληση κεφαλαίων από την Τράπεζα της Ελλάδος.

Από τις δύο τράπεζες κτηματικής πίστωσης, η ΕΚΤΕ αποτελεί τον κυριότερο φορέα της κτηματικής πίστης, αφού αντιπροσωπεύει το 5,2% του συνολικού ενεργητικού-παθητικού ολόκληρου του τραπεζικού συστήματος, το 5,5% των συνολικών καταθέσεων και το 9,0% των συνολικών πιστοδοτήσεων, έναντι της Εθνικής Στεγαστικής, για την οποία τα αντίστοιχα ποσοστά είναι 0,1% επί του συνολικού ενεργητικού-παθητικού ολόκληρου του τραπεζικού συστήματος, 0,1% επί των συνολικών καταθέσεων και 0,1% επί του συνόλου των πιστοδοτήσεων.

γ) Τράπεζες αγροτικής πίστωσης

Η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος (ΑΤΕ) υπάγεται στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Γεωργίας και λειτουργεί ως αυτόνομος χρηματοδοτικός οργανισμός μοναδικός στην άσκηση όλων των μορφών της αγροτικής πίστης. Είναι ΝΠΙΔ ελεγχόμενο αμέσως από το κράτος, όμως ασκεί τη γεωργική πίστη βάσει των ιδρυτικών της διατάξεων⁴⁰ και κατά τους κανόνες του δημόσιου συμφέροντος.

37. Βλ. Έκθεση του Διοικητή της Τραπεζής Ελλάδος για το έτος 1978, 1979, Αθήνα, Τράπεζα Ελλάδος, σ. 71.

38. Μέχρι το 1964, έτος συγχώνευσης του ΟΧΟΑ με την ΕΤΒΑ, ο δανεισμός της ΕΚΤΕ από την πηγή αυτή ανερχόταν σε επίπεδο υψηλότερο του ημίσεος του παθητικού της. Βλ. Χαλικιάς Δ., 1976, «Δυνατότητες και προβλήματα πιστωτικής πολιτικής. Η Ελληνική εμπειρία», Πίνακες 9 και 10 του παραρτήματος, σ. 229 και 230.

39. Βάσει του Α.Ν. 1611/50.

40. Ν. 4332/27.6.1929, ΦΕΚ Α', 283.

Την ευθύνη διορισμού της διοικήσεώς της (διοικητή και υποδιοικητών) έχει η κυβέρνηση. Σύμφωνα όμως με το εννοιολογικό περιεχόμενο του Γενικού Διοικητικού Δικαίου, η ΑΤΕ αποτελεί δημόσιο ίδρυμα, μη υπαγόμενο στο Δημόσιο Δίκαιο, αφού η άσκηση της λειτουργίας της γίνεται στα πλαίσια της ιδιωτικής οικονομίας και σύμφωνα με τους κανόνες του Ιδιωτικού Δικαίου.

Η συμμετοχή της ΑΤΕ⁴¹ στο συνολικό ενεργητικό-παθητικό ολόκληρου του τραπεζικού συστήματος ανέρχεται σε ποσοστό 8,2%, ενώ συγκεντρώνει το 10,4% των συνολικών καταθέσεων και χορηγεί το 21% των συνολικών πιστώσεων προς την ελληνική οικονομία.

Η ΑΤΕ, παρότι διαθέτει σημαντικό δίκτυο υποκαταστημάτων σε όλη την επικράτεια, δεν στηρίχθηκε στην άντληση κεφαλαίων από ιδιωτικές καταθέσεις,⁴² αλλά, μέχρι τα μέσα σχεδόν της δεκαετίας του 1970, κυρίως προσέφευγε σε δανεισμό από την Τράπεζα της Ελλάδος.

Τα τελευταία χρόνια, παρότι η αύξηση των ιδιωτικών καταθέσεων της ΑΤΕ δημιούργησε τις προϋποθέσεις απόκτησης σημαντικής αυτοδυναμίας, η ελλειμματικότητα συνεχίστηκε, αφού η συσχέτιση ενεργητικών και παθητικών επιτοκίων εξακολούθησε να παραμένει δυσμενής, με συνέπεια η άσκηση πολιτικής κρατικών επιδοτήσεων να θεωρείται σημαντικός παράγοντας για τη βιωσιμότητα της τράπεζας.

δ) Ιδιότυποι πιστωτικοί οργανισμοί

Το Ταχυδρομικό Ταμειυτήριο (ΤΤ) δεν είναι νομικό πρόσωπο, αλλά αποτελεί αυτοτελή δημόσια υπηρεσία υπό την εποπτεία του Υπουργείου Συγκοινωνιών. Ως δημόσια υπηρεσία απολαμβάνει τα προνόμια του δημοσίου, διατηρώντας συγχρόνως αυτονομία ως προς τη διαχείρισή του, υπόκειται όμως στον άμεσο έλεγχο και ακολουθεί τις κατευθύνσεις των νομισματικών αρχών σε ό,τι αφορά τις πιστωτικές του εργασίες.

41. Όπως προκύπτει από τα στοιχεία του Πίνακα 1 της παρούσας μελέτης, από τους Πίνακες «Βασικών Μεγεθών και Οικονομικών Στοιχείων όλων των Ελληνικών και Ξένων Τραπεζών», Φεβρουάριος - Μάρτιος 1991, *Επιλογή*, και από τις μηνιαίες λογιστικές καταστάσεις των τραπεζών στις 31.12.1990 της Τραπεζής Ελλάδος.

42. Η απροθυμία της ΑΤΕ για προσέλκυση ιδιωτικών καταθέσεων οφείλεται κυρίως στην υπάρχουσα διαφορά μεταξύ επιτοκίου ταμειυτηρίου, το οποίο εκαλείτο να καταβάλλει, και επιτοκίου, διά του οποίου επεβαρύνετο συνολικά ο όγκος του δανεισμού της από την Τράπεζα της Ελλάδος, το οποίο κατ' ουσίαν αποτελούσε συμβολικό επιτόκιο. Βλ. Χαλικιάς Δ., 1976, *Δυνατότητες και Προβλήματα Πιστωτικής Πολιτικής, Η Ελληνική Εμπειρία*, Αθήνα, σ. 86.

Το ΤΤ είναι ο κατ' εξοχήν φορέας συγκέντρωσης της λαϊκής αποταμίευσης,⁴³ αφού στις 31.12.1990 συγκεντρώνει σημαντικό ποσοστό των ιδιωτικών καταθέσεων ανερχόμενο στο 8,1% των συνολικών καταθέσεων και αντιπροσωπεύει το 5,7% του συνολικού ενεργητικού-παθητικού ολόκληρου του τραπεζικού συστήματος. Οι χορηγήσεις του επίσης ανέρχονται στο 15,3% της συνολικής χρηματοδοτικής δραστηριότητας ολόκληρου του πιστωτικού συστήματος και αφορούν κυρίως, εκτός των στεγαστικών δανείων προς υπαλλήλους του δημοσίου και των ΝΠΔΔ, μακροπρόθεσμο δανεισμό προς τους ΟΤΑ για την εκτέλεση κοινωφελών έργων ή διοχετεύονται προς στήριξη των χρηματοδοτικών προγραμμάτων δημοσίων επενδύσεων με απευθείας πιστώσεις προς τις δημόσιες επιχειρήσεις ή την αγορά εντόκων γραμματίων και ομολόγων του ελληνικού δημοσίου και της ΔΕΗ.

Το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων⁴⁴ (ΤΠΔ) αποτελεί αυτόνομο ΝΠΔΔ το οποίο, σε ό,τι αφορά τη γενικότερη λειτουργία του, υπάγεται στο Υπουργείο Οικονομικών και το Ελεγκτικό Συνέδριο. Για τις πιστωτικές του όμως δραστηριότητες υπόκειται στον άμεσο έλεγχο των νομισματικών αρχών οι οποίες καθορίζουν τους όρους και τις προϋποθέσεις δανειοδότησης, εγκρίνουν τα χρηματοδοτικά του προγράμματα⁴⁵ και επηρεάζουν την κατεύθυνση της πολιτικής τοποθέσεων των διαθεσίμων του.

Η πιστωτική δραστηριότητα του ΤΠΔ είναι αντίστοιχη με εκείνη του ΤΤ και αφορά, κυρίως, τη χορήγηση μεσομακροπρόθεσμων δανείων σε δημόσιους οργανισμούς και ΟΤΑ, τη χορήγηση στεγαστικών δανείων προς υπαλλήλους και συνταξιούχους του δημοσίου αλλά και την παροχή ορισμένων άλλων κατηγοριών δανείων προς τον τουρισμό, καθώς και τη δανειοδότηση πληγέντων από πλημμύρες επαγγελματιών, βιοτεχνών κ.ά..

Η ποσοστιαία συμμετοχή του ΤΠΔ στις 31.12.1990 ανέρχεται σε 1,2% επί του συνόλου του ενεργητικού-παθητικού ολόκληρου του τραπεζικού συστήματος, σε 1,6% επί του συνόλου των καταθέσεων και σε 2% επί των συνολικών πιστώσεων προς την οικονομία.

43. Ας σημειωθεί ότι οι λαϊκές αποταμιεύσεις του ΤΤ απολαμβάνουν τις εγγυήσεις του δημοσίου, αφού η λειτουργία του θεσμού στηρίζεται στην υπό του κράτους παρεχόμενη εγγύηση, σύμφωνα με την πρώτη διάταξη του συστατικού νόμου ΓΥΜΣΤ' 3446/1909 «περί Ταχυδρομικού Ταμειτηρίου».

44. Συστήθηκε με το Ν. 1608/1919 «περί ιδρύσεως Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων», ο οργανισμός του όμως κυρώθηκε αργότερα με το Ν. 3646/1928.

45. Ανάλογα με την εφαρμοζόμενη κάθε φορά από το κράτος οικονομικο-δημοσιονομική πολιτική, για την περιστολή της ρευστότητας και την άμβλυση των πληθωριστικών πιέσεων ή, αντίθετα, την αύξηση της πιστωτικής επέκτασης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1
 Η διάρθρωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος στις 31.12.1990
 (σε εκατομμύρια δρχ.)

Κατηγορίες τραπεζών	Καταθέσεις	Ποσοστιαία συμμετοχή		Χορηγήσεις	Ποσοστιαία συμμετοχή		Ενεργητικό παθητικό	Ποσοστιαία συμμετοχή	
I. Κεντρική Τράπεζα	597.612	5,0		8.848*	0,1		5.911.696	28,1	
1. Τράπεζα Ελλάδος	597.612	5,0		8.848	0,1		5.911.696	28,1	
II. Εμπορικές τράπεζες	8.300.757	69,3	100	3.210.683	46,0	100,0	10.030.655	47,7	100
Ελληνικές	7.356.774	61,4	88,6	2.762.051	39,6	86,0	8.523.806	40,5	85,0
1. Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος	4.162.545	34,8	50,0	1.321.881	18,9	41,2	4.657.573	22,1	46,4
2. Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος	1.166.381	9,7	14,1	494.735	7,0	15,4	1.362.245	6,5	13,6
3. Τράπεζα Πιστώεως	613.339	5,1	7,4	244.674	3,5	7,6	724.266	3,4	7,2
4. Ιονική και Λαϊκή Τράπεζα της Ελλάδος	531.156	4,4	6,4	242.125	3,6	7,5	635.936	3,1	6,3
5. Τράπεζα Εργασίας	270.868	2,3	3,3	113.071	1,6	3,5	337.251	1,6	3,4
6. Γενική Τράπεζα της Ελλάδος	182.748	1,5	2,2	92.451	1,3	2,9	215.445	1,0	2,1
7. Τράπεζα Μακεδονίας-Θράκης	133.312	1,1	1,6	66.104	1,0	2,1	162.534	0,8	1,7
8. Τράπεζα Κρήτης	102.389	0,9	1,2	70.335	1,0	2,2	158.447	0,8	1,6
9. Ελληνο-Γαλλική Τράπεζα	42.255	0,4	0,5	41.365	0,6	1,3	72.900	0,3	0,8
10. Τράπεζα Κεντρικής Ελλάδος	50.038	0,4	0,6	23.127	0,3	0,7	64.715	0,3	0,6
11. Τράπεζα Επαγγελμάτων Πιστώεως	40.730	0,3	0,5	24.390	0,4	0,8	50.678	0,2	0,5
12. Τράπεζα Αττικής	22.882	0,2	0,3	11.220	0,2	0,3	32.544	0,2	0,4
13. Τράπεζα Πειραιώς	21.185	0,2	0,3	8.993	0,1	0,3	23.655	0,1	0,2
14. Αραβο-Ελληνική Τράπεζα	14.563	0,1	0,2	6.955	0,1	0,2	18.460	0,1	0,2
15. Δωροική Τράπεζα	2.383	0,0	0,0	625	0,0	0,0	4.713	0,0	0,0
16. Τράπεζα Χίου	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	2.444	0,0	0,0
17. Ευρωπαϊκή Τράπεζα	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
Ξένες	943.983	7,9	11,4	448.632	6,4	14,0	1.506.849	7,2	15,0
1. Citibank	276.421	2,3	3,3	48.098	0,7	1,5	451.915	2,1	4,5
2. Barclays Bank	51.666	0,4	0,7	60.627	0,9	1,9	113.316	0,5	1,2
3. Algemene Bank Nederland	62.600	0,5	0,8	89.576	1,2	2,8	111.833	0,5	1,1
4. National Westminster Bank	80.368	0,7	1,0	21.330	0,3	0,7	102.666	0,5	1,0
5. Midland Bank	82.380	0,7	1,0	26.285	0,4	0,8	96.135	0,5	1,0
6. Société Générale	11.434	0,1	0,1	50.480	0,7	1,6	94.605	0,4	0,9
7. Banque Nationale de Paris	47.055	0,4	0,6	20.384	0,3	0,6	73.924	0,3	0,7
8. Credit Commercial de France	60.759	0,5	0,7	26.351	0,4	0,8	66.955	0,3	0,7
9. American Express	56.979	0,5	0,7	16.416	0,2	0,5	64.042	0,3	0,6
10. Royal Bank of Scotland	37.598	0,3	0,5	20.904	0,3	0,7	61.330	0,3	0,6
11. Bank of Nova Scotia	36.790	0,3	0,4	11.801	0,2	0,4	58.706	0,3	0,6
12. Bayerische Vereinsbank	24.815	0,2	0,3	8.249	0,1	0,3	49.741	0,2	0,5
13. Bank of America	34.714	0,3	0,4	12.177	0,2	0,4	40.580	0,2	0,4
14. Chase Manhattan Bank	32.563	0,3	0,4	4.598	0,1	0,1	38.075	0,2	0,4
15. Grindlays Bank	23.274	0,2	0,3	7.605	0,1	0,2	36.990	0,2	0,4
16. Banque de Paris et Pays Bas	8.682	0,1	0,1	10.329	0,1	0,3	21.563	0,2	0,2
17. Arab Bank	11.488	0,1	0,1	4.594	0,1	0,1	14.258	0,1	0,1
18. Citibank Νευτίλιακη	4.089	0,0	0,0	6.426	0,1	0,2	6.800	0,1	0,1
19. Bank Saderat Iran	308	0,0	0,0	2.402	0,0	0,1	3.415	0,0	0,0

συνέχεια του Πίνακα 1

Κατηγορίες τραπεζιών	Καταθέσεις	Ποσοστιαία συμμετοχή	Χορηγήσεις		Ποσοστιαία συμμετοχή		Ενεργητικό-παθητικό		Ποσοστιαία συμμετοχή	
III. Αναπτυξιακές - επενδυτικές τράπεζες	-	0,0	456.723	6,6	100,0	806.642	3,8	100,0		
1. Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Αναπτύξεως	-	0,0	391.677	5,6	85,8	673.112	3,2	83,5		
2. Εθνική Τράπεζα Επενδύσεων Βιομηχανικής Αναπτύξεως	-	0,0	46.747	0,7	10,2	105.051	0,5	13,0		
3. Τράπεζα Επενδύσεων	-	0,0	18.299	0,3	4,0	28.479	0,1	3,5		
IV. Τράπεζες κτηματικής πίστωσης	671.105	5,6	632.432	9,0		1.117.927	5,3			
1. Εθνική Κτηματική Τράπεζα της Ελλάδος	657.907	5,5	630.241	9,0		1.091.864	5,2			
2. Εθνική Στεγαστική Τράπεζα της Ελλάδος	13.198	0,1	2.191	0,0		26.063	0,1			
V. Τράπεζες αγροτικής πίστωσης	1.251.872	10,4	1.466.165	21,0		1.732.397	8,2			
1. Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος	1.251.872	10,4	1.466.165	21,0		1.732.397	8,2			
VI. Ιδιότυποι πιστωτικοί οργανισμοί	1.166.393	9,7	1.212.449	17,3		1.452.631	6,9			
1. Ταχυδρομικό Ταμειτήριο	973.234	8,1	1.071.659	15,3		1.194.391	5,7			
2. Ταμείο Παρακαταθηρών και Δανείων	193.159	1,6	140.790	2,0		258.240	1,2			
Γενικό σύνολο	11.987.739	100	6.987.300	100		21.051.948	100			

* Κατά την κατάρτιση της στήλης των χορηγήσεων του Πίνακα 1, συμπεριελήφθη το ποσό των 8.848 εκατ., όπως αυτό περιέχεται στις μακροχρόνιες στατιστικές σειρές της ελληνικής οικονομίας (Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα 1992, σ. 74), και όχι το μέγεθος των πιστώσεων εκ δρχ. 3.802.201 εκατ., που παρουσιάζεται στον ισολογισμό της Τραπέζης Ελλάδος έτους 1990. Η επιλογή αυτή έγινε διότι το ποσό των δρχ. 8.848 εκατ. αντικατοπτρίζει το πραγματικό ύψος των πιστοδοτήσεων προς την ελληνική οικονομία, εν αντιθέσει με το μέγεθος των πιστώσεων της Τραπέζης Ελλάδος, το οποίο αναλύεται ως εξής: Ποσό ύψους δρχ. 238.105 εκατ. διοχετεύθηκε από την Τράπεζα της Ελλάδος προς άλλα πιστωτικά ιδρύματα (εμπορικές τράπεζες δρχ. 27.217 εκατ., Αγροτική Τράπεζα δρχ. 135.260 εκατ., κτηματικές τράπεζες δρχ. 73.976 εκατ., ΕΤΒΑ δρχ. 1.508 εκατ. και λοιπά δρχ. 44 εκατ.) (βλ. *Μακροχρόνιες στατιστικές σειρές της ελληνικής οικονομίας*, Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα, 1992, Πίνακας 27, σ. 73), ενώ η διαφορά εκ δρχ. 3.555.248 εκατ. αφορά προσωρινές προκαταβολές, που χορηγήθηκαν προς το ελληνικό δημόσιο για κάλυψη των δαπανών του ετήσιου προϋπολογισμού, για προμήθεια και διάθεση πετρελαιοειδών, για το χαρτοφυλάκιο της τράπεζας εντόκων γραμματίων και ομολόγων του ελληνικού δημοσίου, για λογαριασμούς διακανονισμού του ελληνικού δημοσίου, για δάνεια σε δραχμές και συνάλλαγμα προς το ελληνικό δημόσιο, για τη συμμετοχή της Ελλάδος σε διεθνείς οργανισμούς καθώς και για επενδύσεις διαθεσίμων δημοσίων οργανισμών σε τίτλους του ελληνικού δημοσίου. Το μέγεθος συνεπώς των πιστώσεων εκ δραχμών 3.802.201 εκατ., που απεικονίζεται στον ισολογισμό της Τραπέζης Ελλάδος έτους 1990, εκφράζει το σύνολο των πιστοδοτήσεων προς την ελληνική οικονομία, προς τις τράπεζες και προς το δημόσιο. Βλ. *Έκθεση του Διοικητή Τραπέζης Ελλάδος για το έτος 1990*, Αθήνα 1991, *Έκθεση του Γενικού Συμβουλίου προς την Γεν. Συνέλευση*, σ. vii έως ix.

Πηγή: Δημοσιευμένοι ισολογισμοί και απολογισμοί των τραπεζών (χρήσεις 1990) καθώς και στοιχεία λογιστικών καταστάσεων της Τραπέζης της Ελλάδος στις 31.12.1990. Η επεξεργασία και επιλογή των στοιχείων αποτελούν αποκλειστική ευθύνη του συγγραφέα.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι νομισματοπιστωτικές αρχές, για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της νομισματικής πολιτικής, αλλά και για τον επηρεασμό της διάρθρωσης των ενεργητικών στοιχείων του πιστωτικού συστήματος, διοχέτευαν μέρος των διαθεσίμων των χρηματοδοτικών αυτών οργανισμών σε οργανισμούς του δημοσίου και των ΟΤΑ, καθώς επίσης και σε πιστώσεις προς τις εμπορικές και επενδυτικές τράπεζες, που εθεωρούντο από τους πλέον παραγωγικούς τομείς της οικονομίας.

Η διάρθρωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, στις 31.12.1990, κατά κατηγορίες τραπεζικών ιδρυμάτων, κατά ποσοστιαία συμμετοχή χορηγήσεων-καταθέσεων και κατά σειρά μεγέθους (σύνολο ενεργητικού-παθητικού) των τραπεζών παρουσιάζεται στον Πίνακα 1.

III. ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1990 - 1995

Οι συνεχείς μεταλλάξεις που επιφέρουν, κατά την περίοδο αυτή, η διαδικασία της ευρωπαϊκής σύγκλισης, η απελευθέρωση των αγορών κεφαλαίων και χρήματος, η διεύρυνση του ανταγωνισμού και το άνοιγμα των αγορών της ανατολικής Ευρώπης μεταβάλλουν το υφιστάμενο χρηματοπιστωτικό περιβάλλον και θέτουν επιτακτικά το θέμα της αναδιοργάνωσης και επαναπροσδιορισμού του ρόλου των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Πρωταρχικός στόχος της Τραπεζής της Ελλάδος, στα πλαίσια συντονισμού της νομισματικής πολιτικής των κεντρικών τραπεζών των κρατών-μελών της Κοινότητας, είναι η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών.⁴⁶ Η διασφάλιση της ύπαρξης νομισματικής σταθερότητας, σε συνδυασμό με τη διαφοροποίηση της μορφής των ελέγχων και της εποπτείας του πιστωτικού συστήματος,⁴⁷ επιβάλλει τη θεσμική και λειτουργική ανεξαρτησία της, η οποία συγχρόνως αποτελεί και κοινοτική επιταγή για την ένταξή της στο ευρωπαϊκό σύστημα κεντρικών τραπεζών. Η πολιτικά ανεπηρέαστη χάραξη της νομισματοπιστωτικής πολιτικής από την

46. Μέχρι την ίδρυση του ευρωπαϊκού συστήματος κεντρικών τραπεζών, όπου η νομισματική πολιτική θα χαράσσεται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

47. Ο έλεγχος του πιστωτικού συστήματος από την Κεντρική Τράπεζα, που εβασίζετο σε μια σειρά νομοθετημάτων και πράξεων του Διοικητή της, εξαντλείτο κυρίως στη διαπίστωση της εφαρμογής και της τήρησης των κανόνων και αποφάσεων της Νομισματικής Επιτροπής. Σημαντικοί τομείς, όπως η ανεύρεση της οικονομικής θέσης της κάθε Τράπεζας, πολλές φορές διέφευγαν του ελέγχου της (χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Τράπεζας Κρήτης), λόγω μη υπάρξεως κατάλληλων τεχνικών μέσων εποπτείας. Η θέσπιση όμως και υιοθέτηση των κοινοτικών κανόνων δίνουν το στίγμα μιας διαφορετικής φιλοσοφίας για τη συγκρότηση αλλά και την παρακολούθηση των πιστωτικών ιδρυμάτων και επιβάλλουν την ανάπτυξη και εφαρμογή νέων, βελτιωμένων τεχνικών ελέγχου και εποπτείας.

Τράπεζα της Ελλάδος αλλά και η υποχρέωση προσαρμογής της, βάσει των κοινοτικών ρυθμίσεων, επιβάλλουν τον άμεσο εκσυγχρονισμό της, τη διαμόρφωση περισσότερο ευέλικτης και αποτελεσματικής δομής, την οργανωτική αναδιάρθρωση των υπηρεσιών της⁴⁸ αλλά και την υιοθέτηση μιας σειράς μέτρων που προωθούν την ανεξαρτησία των διοικητικών της στελεχών.⁴⁹ Σημαντική για τη θεσμοθέτηση της ανεξαρτησίας της Κεντρικής Τραπεζής υπήρξε η συμβολή του τραπεζικού νόμου 2076/92, σύμφωνα με τον οποίο προβλέπονται ριζικές αλλαγές στις χρηματοοικονομικές της σχέσεις με το δημόσιο και τίθενται οι βάσεις εξυγίανσης των οικονομικών της στοιχείων.⁵⁰

Ο υψηλός ρυθμός αύξησης των κερδών των τραπεζών, κατά τα τέλη της δεκαετίας του '80 έως και τις αρχές της δεκαετίας του '90, οδήγηε στη συγκρότηση νέων τραπεζικών ιδρυμάτων⁵¹ αλλά και στην επανα-

48. Οι συντελεσθείσες αλλαγές στα πλαίσια της αποκατανομοποίησης απαξίωσαν πολλές από τις προσφερόμενες υπηρεσίες της Κεντρικής Τραπεζής. Εξάλλου, στα πλαίσια της ΟΝΕ, με τη δημιουργία του ευρωπαϊκού συστήματος κεντρικών τραπεζών, επαναπροσδιορίζεται ο ρόλος της και η τράπεζα καθίσταται κύριος φορέας διασφάλισης και υπεράσπισης της διεθνούς αξιοπιστίας του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος. Αρχικά στοιχεία για το ρόλο και την αναδιοργάνωση της Τραπεζής της Ελλάδος περιέχονται σε σχετικό άρθρο της μηνιαίας έκδοσης της ΑΤΕ, *Αγοραική*, Οκτώβριος 1992, τεύχος 56, σ. 2. Επίσης, βλ. Ζαββός Γ., Ιανουάριος 1994, «Η Τ.τ.Ε. και η δεύτερη φάση της Ο.Ν.Ε.», *Κεφάλαιο*, τεύχος 52, σ. 41.

49. Η διασφάλιση της ανεξαρτησίας των διοικητικών στελεχών προωθείται, σύμφωνα με τη συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, με μια σειρά μέτρων που σχετίζονται με τη διάρκεια της θητείας των στελεχών, με τους λόγους που δικαιολογούν την απομάκρυνσή τους, καθώς και με τη δημιουργία Εκτελεστικής Επιτροπής στην Κεντρική Τράπεζα για την εφαρμογή της νομοματικής πολιτικής αλλά και για την ανάδειξη του Γενικού Συμβουλίου της, ως ανεξάρτητου οργάνου από τυχόν διοικητικές και κυβερνητικές παρεμβάσεις.

50. Σύμφωνα με τον κανονισμό της Ecofin της 25.10.93 και το Ν. 2076/92, άρθρο 30, καταργείται από 1.1.1994 η νομοματική χρηματοδότηση του δημοσίου, μέσω της προνομιακής πρόσβασής του στο τραπεζικό σύστημα, αλλά και ο εξωτερικός δανεισμός, μέσω της Κεντρικής Τραπεζής, με υποθήκευση των συναλλαγματικών διαθεσίμων της χώρας. Δίδεται έτσι η δυνατότητα οι υποχρεώσεις του δημοσίου έναντι της Κεντρικής Τραπεζής να μετατραπούν σε υποχρεώσεις με προκαθορισμένη ημερομηνία λήξης και με επιτόκιο που διαμορφώνεται κατόπιν συμφωνίας μεταξύ του ελληνικού δημοσίου και της Κεντρικής Τραπεζής. Για τη σημασία μιας ανεξάρτητης Κεντρικής Τραπεζής, βλ. Κόλμπερ Κ., Ιανουάριος 1994, «Ο νέος ρόλος της Τ.τ.Ε.», *Κεφάλαιο*, τεύχος 52, σ. 38.

51. Στις 22.2.90 εγκρίνεται η λειτουργία νέας τράπεζας με την επωνυμία «Διοικητή Τράπεζα Α.Ε.», στις 3.3.90 εγκρίνεται η λειτουργία νέας τράπεζας με την επωνυμία «Τντερμπανκ Ελλάδος Α.Ε.», στις 31.7.90 εγκρίνεται η λειτουργία νέας τράπεζας με την επωνυμία «Ευρωεπενδυτική Τράπεζα Α.Ε.», στις 8.2.91 εγκρίνεται η λειτουργία νέας τράπεζας με την επωνυμία «Εργατική Τράπεζα Α.Ε.», στις 13.12.91 εγκρίνεται η λειτουργία νέας τράπεζας με την επωνυμία «Ευρωπαϊκή Λαϊκή Τράπεζα Α.Ε.», ενώ τον Ιανουάριο του 1993 αρχίζει ουσιαστικά και η λειτουργία της «Aspis Bank Α.Ε.». Βλ. *Εκθέσεις του Διοικητή της Τραπεζής της Ελλάδος για τα έτη 1990-1991*, παράρτημα κεφαλαίου V, Μέτρα νομοματικής και πιστωτικής πολιτικής.

δραστηριοποίηση εκείνων που μεταβιβάζονται σε ιδιώτες.⁵² Παράλληλα, ιδρύονται και υποκαταστήματα ξένων τραπεζών,⁵³ ενώ στα πλαίσια του Ν. 2076/92 και σύμφωνα με το άρθρο 5⁵⁴ παρέχονται από την Τράπεζα της Ελλάδος άδειες για την ίδρυση και λειτουργία συνεταιριστικών πιστωτικών ιδρυμάτων.⁵⁵

Παρότι στην πλειονότητά τους οι νεοϊδρυόμενες τράπεζες – από άποψη μεγέθους αλλά και μεριδίου αγοράς – είναι μικρές,⁵⁶ ο ρόλος τους στη διαμόρφωση και τον εκσυγχρονισμό του πιστωτικού συστήματος υπήρξε σημαντικός. Ο εξοπλισμός τους με κατάλληλα ολοκληρωμένα λογισμικά προγράμματα επεξεργασίας πληροφοριών αλλά και η οργανωτική δομή και λειτουργία τους, που στηρίζεται στα πρότυπα ξένων τραπεζών, εξασφαλίζουν ευελιξία στη λήψη των επιχειρηματικών τους αποφάσεων και ταχύτατη ανταπόκριση στις εξελίξεις της αγοράς. Στην προσπάθειά τους να εδραιώσουν τη θέση τους και να προσελκύσουν μεγάλες και κερδοφόρες εταιρείες, αναπτύσσουν με ταχύτητα νέα τραπεζικά προϊόντα και υπηρεσίες, αναλαμβάνοντας πρωτοβουλίες υψηλού επιχειρηματικού κινδύνου. Η ένταξή τους στο χρηματοπιστωτικό σύστημα προκαλεί την όξυνση του ενδοτραπεζικού ανταγωνισμού, ο οποίος, συνδυαζόμενος με τις συνεχείς μειώσεις και αναπροσαρμογές των επιτοκίων καταθέσεων και χορηγήσεων, ασκεί σημαντικές πιέ-

52. Η Τράπεζα Πειραιώς, θυγατρική της Εμπορικής Τραπέζης, μεταβιβάζεται σε όμιλο ιδιωτών και παρουσιάζει σημαντική ανάπτυξη, ενώ τον Ιανουάριο του 1993 αποφασίζεται η πώληση της Τραπέζης Επαγγελματικής Πίστωσης του ομίλου της Εθνικής Τραπέζης, που μετονομάζεται σε Τράπεζα Αθηνών και διέχεται μια φάση πλήρους αναδιοργάνωσης.

53. Όπως της Τραπέζης Κύπρου, της Bayerische Vereinsbank, της Ιταλικής Τραπέζης Instituto Bancario San Paolo di Torino και της ING Bank.

54. Η ίδρυση και λειτουργία των ελληνικών συνεταιριστικών πιστωτικών ιδρυμάτων διέπτο κυρίως από τα νομοθετήματα 602/1915 και 1667/1986. Με τη θέσπιση όμως του τραπεζικού νόμου 2076/92, οι συνεταιριστικές τράπεζες τίθενται υπό την εποπτεία και τον έλεγχο της Τραπέζης της Ελλάδος. Βλ., σχετικά, Τραγάκης Γ., 1996, *Συνεταιριστικές Τράπεζες στην Ελλάδα*, Αθήνα-Κομοτηνή, Σάκκουλας, σ. 41.

55. Στις 19.5.94 παρέχεται άδεια λειτουργίας πιστωτικού ιδρύματος με την επωνυμία «Συνεταιριστική Τράπεζα Ηρακλείου Συν. Π.Ε.», στις 27.7.94 παρέχεται άδεια λειτουργίας πιστωτικού ιδρύματος με την επωνυμία «Αχαϊκή Πίστη Συνεταιριστική Τράπεζα Συν. Π.Ε.» και στις 18.9.95 παρέχεται άδεια λειτουργίας πιστωτικών ιδρυμάτων με την επωνυμία «Συνεταιριστική Τράπεζα Χανίων Συν. Π.Ε.» και «Συνεταιριστική Τράπεζα Δωδεκανήσου Συν. Π.Ε.». Βλ. *Εκθέσεις του Διοικητή της Τραπέζης Ελλάδος για τα έτη 1994 - 1995*, παράρτημα κεφαλαίου Β, Μέτρα νομοματικής και πιστωτικής πολιτικής.

56. Τα μεγέθη τους ως προς το ύψος των καταθέσεων-χορηγήσεων και ενεργητικού-παθητικού καθώς και οι ποσοστιαίες συμμετοχές τους στο σύνολο του τραπεζικού συστήματος απεικονίζονται στον Πίνακα 2.

σεις⁵⁷ στα συνολικά έσοδα των τραπεζών από τόκους, αυξάνοντας συνεχώς την πτωτική τους τάση.

Η επερχόμενη αλλαγή της δομής των εσόδων⁵⁸ και ο σταθερά μειούμενος βαθμός συγκεντρωτισμού στο πιστωτικό σύστημα⁵⁹ επιβάλλουν την επιτάχυνση των προσπαθειών προσαρμογής και εκσυγχρονισμού των μεγάλων τραπεζών, οι οποίες, προκειμένου να ανταποκριθούν στην αγορά σύνθετης διαχείρισης κεφαλαίων, διαφοροποιούν τις πηγές κερδοφορίας τους εφαρμόζοντας παράλληλα περισσότερο ανταγωνιστική τιμολογιακή πολιτική. Συγχρόνως, στην προσπάθειά τους να υπερβούν την εσωστρέφειά τους και να ενισχύσουν τον εξωτερικό τους προσανατολισμό, επιχειρούν ανοίγματα, κυρίως προς τη Βαλκανική και τον παρευξείνιο οικονομικό χώρο,⁶⁰ αξιοποιώντας κάθε ισχυρό συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των πιστωτικών οργανισμών των χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής

57. Η συμπίεση των εσόδων από τόκους που αποτέλεσε την κύρια πηγή χρηματοοικονομικών εισροών των τραπεζών καθίσταται αναπόφευκτη με την απελευθέρωση των χρηματοπιστωτικών αγορών και την ελεύθερη διαμόρφωση των επιτοκίων.

58. Οι τράπεζες, στην προσπάθειά τους να αναπληρώσουν τις απώλειες του εισοδήματός τους από τόκους, δημιουργούν νέες πηγές εσόδων, από προμήθειες κυρίως διαμεσολαβητικών υπηρεσιών.

59. Ο βαθμός συγκεντρωτισμού των συγκροτημάτων της Εθνικής και Εμπορικής εξακολουθεί να είναι υψηλός, στα τέλη όμως του 1995 παρουσιάζει πτωτική τάση κυρίως ως προς το ποσοστό κάλυψης επί των συνολικών καταθέσεων. Έτσι, ενώ στα τέλη του 1990 τα δύο συγκροτήματα καλύπτουν το 44,5% επί των συνολικών καταθέσεων και το 25,9% επί των συνολικών χορηγήσεων, στα τέλη του 1995 τα ποσοστά κάλυψης ανέρχονται σε 34,8% και 25,1%, αντίστοιχα.

60. Στην υπό εξέταση πενταετία εγκρίνεται η ίδρυση σημαντικού αριθμού υποκαταστημάτων και γραφείων αντιπροσωπείας των Ελληνικών Τραπεζών στο εξωτερικό ως ακολούθως: Στις 15.4.1991 εγκρίνεται η ίδρυση και λειτουργία γραφείων αντιπροσωπείας της Εθνικής Τραπέζης στη Μόσχα, στην 1.7.1991 εγκρίνεται η ίδρυση και λειτουργία γραφείων αντιπροσωπείας της Εμπορικής Τραπέζης στο Λονδίνο, στις 2.9.1991 εγκρίνεται η ίδρυση και λειτουργία γραφείων αντιπροσωπείας της Αγροτικής Τραπέζης στη Σόφια, στις 10.1.1991 εγκρίνεται η ίδρυση και λειτουργία γραφείων αντιπροσωπείας της Τραπέζης Μακεδονίας-Θράκης στη Σόφια, στις 20.1.1994 εγκρίνεται η ίδρυση και λειτουργία γραφείων αντιπροσωπείας της Εθνικής Τραπέζης στη Σόφια, στις 10.2.1994 εγκρίνεται η ίδρυση και λειτουργία γραφείων αντιπροσωπείας της Εθνικής Τραπέζης στα Τίρανα, στις 17.3.1994 εγκρίνεται η ίδρυση και λειτουργία υποκαταστήματος της Εθνικής Τραπέζης στη Σόφια, στις 3.6.1994 εγκρίνεται η ίδρυση και λειτουργία υποκαταστήματος της Ιονικής-Λαϊκής Τραπέζης στη Σόφια, στις 23.9.1994 εγκρίνεται η ίδρυση και λειτουργία υποκαταστήματος της Εθνικής Τραπέζης στη Σόφια, στις 20.2.1995 εγκρίνεται η ίδρυση και λειτουργία υποκαταστήματος της Τραπέζης Μακεδονίας-Θράκης στη Σόφια, στις 20.2.1995 εγκρίνεται η ίδρυση και λειτουργία υποκαταστήματος της Εθνικής Τραπέζης στο Βουκουρέστι, στις 10.3.1995 εγκρίνεται η ίδρυση και λειτουργία υποκαταστήματος της Ιονικής Τραπέζης στα Τίρανα, στις 16.3.1995 εγκρίνεται η ίδρυση και λειτουργία γραφείου αντιπροσωπείας της Εμπορικής Τρα-

Κοινότητας.⁶¹ Η εφαρμογή των κανόνων κεφαλαιακής επάρκειας υποχρεώνει τις διοικήσεις των ελληνικών τραπεζών να θέσουν σε άμεση προτεραιότητα την ενίσχυση της κεφαλαιακής τους βάσης, με μια σειρά από αυξήσεις των ιδίων κεφαλαίων τους μέσω της έκδοσης νέων μετοχών,⁶² αλλά και με την εξυγίανση του δανειακού τους χαρτοφυλακίου.⁶³

Ειδικότερα, για τις επενδυτικές τράπεζες και λόγω του αναπτυξιακού τους χαρακτήρα ως κατ' εξοχήν επενδυτικών φορέων της οικονομίας, θα πρέπει να σημειωθεί ότι:

Η ΕΤΒΑ, στα πλαίσια μετεξέλιξής της, ως σύγχρονη, ευέλικτη και αποτελεσματική αναπτυξιακή-επενδυτική τράπεζα, κατά τα τέλη της υπό εξέταση περιόδου εισέρχεται σε μια φάση έντονων μετασχηματιστικών

πέξης στο Βουκουρέστι, στις 16.3.1995 εγκρίνεται η ίδρυση και λειτουργία 2 υποκαταστημάτων της Εμπορικής Τραπέζης στη Βουλγαρία, στην 1.8.1995 εγκρίνεται η ίδρυση και λειτουργία υποκαταστήματος της Εθνικής Τραπέζης στα Τίρανα, στις 22.9.1995 εγκρίνεται η ίδρυση και λειτουργία γραφείου αντιπροσωπείας της Ευρωπαϊκής Λαϊκής Τραπέζης στην Αυστραλία, στις 4.10.1995 εγκρίνεται η ίδρυση και λειτουργία υποκαταστήματος της Alpha Τραπέζης Πίστωσης στα Τίρανα. Τα στοιχεία προκύπτουν από τις *Εκθέσεις του Διοικητή της Τραπέζης Ελλάδος, για τα έτη 1990-1995*, παράρτημα κεφαλαίου V, Μέτρα νομισματοπιστωτικής και πιστωτικής πολιτικής.

61. Ως συγκριτικά πλεονεκτήματα έναντι των λοιπών ευρωπαϊκών πιστωτικών οργανισμών θα μπορούσαν να αναφερθούν: Το μικρότερο συγκριτικά κόστος μεταφοράς, οι παραδοσιακοί δεσμοί της Ελλάδος με τους περισσότερους λαούς της Βαλκανικής, η εμπειρία των Ελλήνων επιχειρηματιών από δραστηριότητες σε ασταθείς οικονομικά χώρους, το χαμηλό κόστος εργασίας καθώς και η απροθυμία των μεγάλων πολυεθνικών να επενδύσουν σε χώρους εκτεθειμένους σε σοβαρούς νομισματικούς κινδύνους. Βλ. ομιλία Αποστολόπουλου Σ., Νοέμβριος 1995, «Βαλκάνια και Παρευξείνιες χώρες: Μια πρόκληση για τις Ελληνικές Επιχειρήσεις και Τράπεζες», στα πλαίσια του πολυσυνεδρίου MONEY SHOW '95, *Χρήμα*.

62. Έτσι, σημαντικός αριθμός πιστωτικών ιδρυμάτων, προς διασφάλιση ικανοποιητικού συντελεστή φερεγγυότητας, προβαίνουν σε ενίσχυση της καθαρής τους θέσης με αύξηση του μετοχικού τους κεφαλαίου. Βλ. Μπουσουρέλης Π., Μάρτιος 1994, «Ο άγνωστος πόλεμος των Managers», *Κεφάλαιο*, σ. 88-92. Επίσης, «Η πορεία των Τραπεζών το 1993», αφιέρωμα, η εξέλιξη των ιδίων κεφαλαίων, του συνολικού ενεργητικού, των καταθέσεων, των χορηγήσεων και οι αποδόσεις των κεφαλαίων, Ιούλιος-Αύγουστος '94, *Manager*, τεύχ. 54, σ. 38-50. Για την εξυγίανση της Τραπέζης Κρήτης, στα πλαίσια υλοποίησης των προβλεπόμενων υπό του Ν. 2330/95 ρυθμίσεων, από την 1η Ιανουαρίου του 1996 θα πρέπει να ανακληθεί η άδεια λειτουργίας της και να θεθεί η τράπεζα υπό εκκαθάριση. Με άδεια της Τραπέζης της Ελλάδος, από την ίδια ημερομηνία προβλέπεται η ίδρυση και λειτουργία νέου πιστωτικού ιδρύματος με την επωνυμία «Τράπεζα Κρήτης Α.Ε.», στο μετοχικό κεφάλαιο του οποίου θα συμμετέχει η παλαιά Τράπεζα Κρήτης με το ποσό των 100 εκατομμυρίων δραχμών και το ελληνικό δημόσιο με το ποσό των 38 δισεκατομμυρίων δραχμών.

63. Ας σημειωθεί ότι οι προβλέψεις για την κάλυψη των επισφαλών απαιτήσεων κατά την εξεταζόμενη περίοδο κυμάνθηκαν σε ποσοστά από 0,2% έως 0,5% του ετήσιου μέσου όρου του ενεργητικού τους.

διεργασιών,⁶⁴ που αναμένεται να οδηγήσουν στην απεξάρτηση και αυτονομία της από το δημόσιο τομέα, στην αποδέσμευσή της από το βάρος του προβληματικού της χαρτοφυλακίου και στη διαφοροποίησή της από τις συνθήκες πηγές άντλησης των κεφαλαίων της. Η αναμενόμενη βελτίωση της οικονομικής της κατάστασης θα ισχυροποιήσει την πιστοληπτική της ικανότητα και θα διευρύνει εκ νέου τις δυνατότητες προσφυγής της στη διεθνή χρηματαγορά-κεφαλαιαγορά, με όλα τα θετικά συνεπακόλουθα στο μέσο κόστος δανεισμού της και τις συνολικές χρηματοοικονομικές της δαπάνες.⁶⁵ Στην υλοποίηση του προγράμματος εξυγίανσης και προς ενίσχυση της κεφαλαιακής θέσεως της τράπεζας, είναι πιθανή η συμμετοχή του δημοσίου με τη διαδοχική καταβολή κεφαλαίων, υπό την προϋπόθεση διενέργειας αντίστοιχης διαγραφής χρεών των προβληματικών επιχειρήσεων του χαρτοφυλακίου της.

64. Το Νοέμβριο του 1995, στα πλαίσια εκσυγχρονισμού του τραπεζικού συστήματος, ψηφίζεται ο Ν. 2359/1995 για την εξυγίανση της ΕΤΒΑ και συστήνεται μετά από διεθνή διαγωνισμό το Εξωτερικό Γενικό Συμβούλιο, αποτελούμενο από τις εταιρείες Allied Irish Banks και Business and Project Management, με σκοπό την προώθηση και υλοποίηση συγκεκριμένων καταλόγου έργων, που αφορούν την αναδιοργάνωση και εκσυγχρονισμό της τράπεζας. Ο κατάλογος των έργων κατά κατηγορία και προτεραιότητα εκτέλεσως έχει ως ακολούθως: 1. Στρατηγική της τράπεζας και οργανωτική δομή. 2. Οικονομική και διοικητική λογιστική. 3. Διαχειριστική μονάδα. 4. Διαχείριση κεφαλαίων. 5. Εσωτερικός έλεγχος. 6. Ανθρώπινο δυναμικό. 7. Έρευνα αγοράς – ανάπτυξη νέων προϊόντων. 8. Μηχανογράφηση-πληροφορικό σύστημα διοίκησης. 9. Διαχείριση κινδύνων και πιστωτική πολιτική. Η εκπόνηση του νέου επιχειρηματικού σχεδίου προσέβλεπε στο διαχωρισμό του υγιούς από το προβληματικό τμήμα της τράπεζας (για το οποίο θεσπίστηκε από το διοικητικό συμβούλιο ένα γενικό πλαίσιο συμβιβαστικού διακανονισμού των καθυστερημένων απαιτήσεων), στο λογιστικό διαχωρισμό της τράπεζας στους τομείς διαχειριστικό και επενδυτικό-αναπτυξιακό, στην αντιμετώπιση θεμάτων προσωπικού με πρόγραμμα εθελουσίας εξόδου, στη δημιουργία μηχανισμού διάθεσης ομολόγων του ελληνικού δημοσίου και τέλος στην προετοιμασία ανάπτυξης νέων τραπεζικών προϊόντων. Βλ. *Ετήσια Έκθεση της ΕΤΒΑ για το έτος 1995*, σσ. 9 και 11.

65. Οι κύριοι στρατηγικοί άξονες της Τράπεζας ως προς τις νέες διαμορφούμενες εξελίξεις και δεδομένα είναι: α) Η αναπτυξιακή τραπεζική με τη διαχείριση προγραμμάτων και τη χρηματοδότηση έργων, τόσο δημοσίων επιχειρήσεων και οργανισμών όσο και ιδιωτικών επιχειρήσεων, κυρίως σε τομείς ανάπτυξης και αναδιοργάνωσης, χάραξης επιχειρηματικών σχεδίων, μετοχοποίησης εταιρειών και εισδοχής τους στο χρηματιστήριο, κ.ά.. β) Η επενδυτική και ιδιωτική τραπεζική, με ιδιαίτερο βάρος στην παροχή σύγχρονων τραπεζικών υπηρεσιών και προϊόντων. γ) Η δημιουργία βιομηχανικών ζωνών, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι έχει προσφερθεί τεχνολογία σε ανατολικές χώρες και κράτη-μέλη της ράην ΕΣΣΔ, αλλά και έχουν τεθεί όροι συνεργασίας με την Αίγυπτο και την Παλαιστίνη, βάσει των οποίων ιδιώτες των περιοχών αυτών ενδιαφέρονται για μεταγκατάσταση και επαναλειτούργα προβληματικών τους επιχειρήσεων, στηριζόμενοι στην αξιοποίηση νέων δεδομένων και πρωτοβουλιών. Βλ. «Πρωτοβουλίες και στόχοι των ελληνικών και ξένων τραπεζών», Ιανουάριος 1995, *Οι μηχανισμοί του χρήματος*, σ. 93-94.

Ο ρόλος της ΕΤΕΒΑ αποσαφηνίζεται στα πλαίσια αναδιοργάνωσης και εκσυγχρονισμού του ομίλου της Εθνικής Τράπεζας. Είναι στις προθέσεις της μητέρας τράπεζας η θυγατρική τράπεζα να αποτελέσει τον βασικό επενδυτικό της βραχίονα,⁶⁶ με διευρυμένο φάσμα εργασιών⁶⁷ και με προώθηση ανοιγμάτων στο εσωτερικό αλλά και στο διεθνή χώρο. Οι ανωτέρω λόγοι επιβάλλουν την ίδρυση περιορισμένου αριθμού νέων καταστημάτων σε επιλεγμένες περιοχές και τη συμμετοχή της στη διοίκηση εταιρειών με παρεμφερές ή συμπληρωματικό αντικείμενο. Προς εξυγίανση του δανειακού της χαρτοφυλακίου, η τράπεζα προβαίνει στη διενέργεια διαδοχικών προβλέψεων για υποτίμηση κυρίως κυκλοφορούντων περιουσιακών της στοιχείων σε ποσοστό που ανέρχεται ή υπερβαίνει⁶⁸ το ανώτατο προβλεπόμενο, από τον Α.Ν. 396/68, όριο. Ταυτόχρονα, επιχειρεί την εναρμόνιση της ληκτότητας των απαιτήσεών της με εκείνη των αντίστοιχων υποχρεώσεών της.

Το έτος 1992 αποτελεί κρίσιμη καμπή για τις ελληνικές επενδυτικές τράπεζες, αλλά κυρίως για την Τράπεζα Επενδύσεων. Παρότι οι δύο μεγαλύτερες επενδυτικές τράπεζες, ΕΤΒΑ και ΕΤΕΒΑ, αντιμετώπιζαν ομοιογενείς κατά γενικές γραμμές οικονομικο-οργανωτικές και λειτουργικές αδυναμίες με την Τράπεζα Επενδύσεων – λόγω της αύξησης του κόστους του χρήματος, κυρίως μετά τη συνεχή μείωση των επιδοτήσεων των επιτοκίων και ομολόγων, αλλά και λόγω των αδυναμιών άντλησης των αναγκαιούτων κεφαλαίων, που ήταν συνέπεια των επερχόμενων μεταβολών στη σύνθεση της κεφαλαιακής τους δομής –, ακολουθήθηκε διαφορετική πολιτική αντιμετώπιση. Στις δύο πρώτες επενδυτικές τράπεζες (και όχι μόνο σ' αυτές – αξιοσημείωτο είναι το παράδειγμα της Κτηματικής Τραπέζης, της Τραπέζης Κρήτης, αλλά και άλλων τραπεζών), παρασχέθηκαν όλα τα μέσα για τη βελτίωση της κεφαλαιακής τους επάρκειας και την εξυγίανση του χαρτοφυλακίου τους. Έτσι, διήλθαν μια περίοδο επανόρθωσης και ανάπτυξης, ενισχύθηκαν κεφαλαιακά και προχώρησαν σε σημαντικές διαγραφές χρεών στα πλαίσια ενός συνολικού σχεδίου διάσωσης και βελτίωσης της λογιστικής τους εικόνας. Θα πρέπει επιπροσθέτως να σημειωθεί ότι η προσφυγή σε

66. Βλ. Καρατζάς Θ., 14 Νοεμβρίου 1996, «Η συγκάλυψη δεν θεραπεύει το Χρηματιστήριο» *Οικονομικός Ταχυδρόμος*, φ. 46 (2219), σ. 20.

67. Κυρίως στους τομείς του Merchant και Corporate Banking του Venture Capital, αλλά και σε δραστηριότητες που συνδέονται με την κεφαλαιαγορά καθώς και με την παροχή συμβουλευτικών επενδυτικών εργασιών σε ιδιώτες και σε θεσμικούς επενδυτές.

68. Πρόκειται για πρόσθετες – άνω του 2% – αιτιολογημένες προβλέψεις απόσβεσης επισφαλών απαιτήσεων, βάσει του άρθρου 3 του Ν. 1947/1991, που διενεργήθηκαν κατά το έτος 1993.

ορισμένες «λογιστικές τεχνικές» προς εξωραϊσμό της εικόνας των αποτελεσμάτων είναι συνήθης σε μεγάλη έκταση κατά τα τελευταία χρόνια.⁶⁹ Σε κάθε όμως περίπτωση, η αντιμετώπιση διάσωσης της τράπεζας θα ήταν και συνεπής με τον ιδιαίτερα αναπτυξιακό της ρόλο, με την υπερτριακονταετή αναπτυξιακή της προσφορά στην οικονομία της χώρας, με τις κατά καιρούς θετικές κυβερνητικές εξαγγελίες περί του ρόλου των επενδυτικών τραπεζών,⁷⁰ αλλά και με το περιεχόμενο, ως προς τις επενδυτικές τράπεζες, της *Εκθεσης για την Αναμόρφωση και τον Εξοχρονισμό του Τραπεζικού Συστήματος*.⁷¹ Η αντιμετώπιση όμως της περίπτωσης της Τραπεζής Επενδύσεων σε σχέση με εκείνη των προαναφερόμενων τραπεζών υπήρξε εκ διαμέτρου αντίθετη και έτσι, μετά από μια μακρά και ανεπιτυχή πορεία συζητήσεων για την εξαγορά της από ενδιαφερόμενους ομίλους, η τράπεζα οδηγείται το 1994 προς εκκαθάριση, το έμπειρο και εξειδικευμένο, στη μεσο-μακροπρόθεσμη πίστη, προσωπικό της εντάσσεται στην Εμπορική Τράπεζα και το δανειακό της χαρτοφυλάκιο μεταβιβάζεται υπό τη διαχείριση της μητρικής τραπεζής.

IV. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Κατά τα τέλη της περιόδου αυτής ανοίγει μια νέα περίοδος, η οποία συναντά όλες τις τράπεζες, μεγάλες και μικρές, σε έναν αγώνα δρόμου για τον εξοχρονισμό και την επέκτασή τους σε νέους τομείς δραστηριοτήτων. Οι στρατηγικές επιλογές των συγχωνεύσεων και εξαγορών που υιοθετούν σε διεθνές επίπεδο οι τράπεζες, για την ισχυροποίηση της θέσης τους, ανακατατάσσει τις ισορροπίες στον παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό χώρο κυρίως υπό τη γεωγραφική και οικονομικο-οργανωτική άποψη. Τα νέα δεδομένα στην παγκόσμια τραπεζική αγορά μεταδίδουν στα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα μια έντονη κινητικότητα, στην κατεύθυνση ενίσχυσης των προσπαθειών τους για την ισχυροποίηση της θέσης τους μέσα σ' αυτήν.

69. Θα πρέπει να σημειωθούν η «κατά βούληση» αναπροσαρμογή της αξίας των χρεογράφων του χαρτοφυλακίου ή η περίπτωση της παρουσίας στους ισολογισμούς εσόδων ετησίων τόκων μικροπρόθεσμων ομολόγων, των οποίων τα κουπόνια έχουν πωληθεί στη δευτερογενή αγορά, ή ακόμη οι περιπτώσεις στις οποίες έχει γίνει ρύθμιση χρεών και επαναφέρονται στα έσοδα από τόκους οι τόκοι ληξιπρόθεσμων οφειλών που είχαν πάψει να εντοκίζονται, αφού τα δάνεια είχαν υπαχθεί υπό καθεστώς ρυθμίσεως. Βλ. και Μαυρομάτης Δ., Φεβρουάριος 1996, «Άνεμος αλλαγών πνέει για τις τράπεζες», *Αγορά*, σ. 26-29.

70. Βλ. και δήλωση του Θ. Καρατζά σε συνέντευξη στον *Οικονομικό Ταχυδρόμο* στις 14.11.1996, φ. 46 (2219), σ. 20, «... η Ε.Τ.Ε.Β.Α. έχει ειδική αποστολή και θα είναι ο επενδυτικός βραχίονας της Εθνικής».

71. Πρόκειται για την Έκθεση Καρατζά.

Η εφαρμογή σύγχρονων υψηλών τεχνολογιών στις συναλλαγές, η παροχή νέων τραπεζικών προϊόντων και υπηρεσιών, οι επεκτάσεις των δικτύων καταστημάτων, το ενδιαφέρον μεγάλων τραπεζικών οργανισμών του εξωτερικού για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων στον ελληνικό χώρο και η εξωστρέφεια των ελληνικών τραπεζών στις χώρες της Βαλκανικής, της Ανατολικής Ευρώπης και της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών αποτελούν φαινόμενο των καιρών, που συσχετίζεται με το μέγεθος της αγοράς των τραπεζών, την κεφαλαιακή τους επάρκεια, την ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών τους, το management που εφαρμόζουν, τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα και τις μελλοντικές τους προβλέψεις μέσα σε ένα ρευστό και συνεχώς μεταβαλλόμενο χρηματοπιστωτικό περιβάλλον.

Η διαρθρωτική δομή του Ελληνικού Πιστωτικού Συστήματος στις 31.12.1995, κατά κατηγορίες τραπεζικών ιδρυμάτων, κατά ποσοστιαία συμμετοχή χορηγήσεων-καταθέσεων και κατά σειρά μεγέθους των οικονομικών στοιχείων των τραπεζών απεικονίζεται στον Πίνακα 2.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

*Η διάρθρωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος στις 31.12.1995
(σε εκατομμύρια δρχ.)*

	Κατηγορίες τραπεζών	Καταθέσεις	Ποσοστιαία συμμετοχή	Χορηγήσεις	Ποσοστιαία συμμετοχή	Ενεργητικό-παθητικό	Ποσοστιαία συμμετοχή
I.	Κεντρική Τράπεζα	2.038.699	8,3	14.060	0,1	12.096.768	27,2
	1. Τράπεζα Ελλάδος	2.038.699	8,3	14.060*	0,1	12.096.768	27,2
II.	Εμπορικές τράπεζες	15.658.871	63,7	6.125.509	59,0	22.137.967	49,7
	Ε λ λ η ν ι κ έ ς	13.796.634	56,1	5.008.412	48,2	17.944.664	40,3
	1. Εθνική	6.502.925	26,4	1.716.208	16,5	8.358.734	18,8
	2. Εμπορική	2.070.011	8,4	893.444	8,6	2.670.102	6,0
	3. Alpha Πίστεως	1.533.068	6,2	719.854	6,9	2.075.264	4,7
	4. Ιωνική	1.170.834	4,8	392.481	3,8	1.576.810	3,5
	5. Εργασίας	760.501	3,1	308.507	3,0	1.010.478	2,3
	6. Γενική	262.632	1,1	145.754	1,4	328.786	0,7
	7. Μακεδονίας - Θράκης	259.887	1,1	156.692	1,5	317.430	0,7
	8. Κρήτης	278.857	1,1	166.625	1,6	310.149	0,7
	9. Ευρωπαϊκή	122.775	0,5	63.973	0,6	265.291	0,6
	10. Χίου	166.194	0,7	81.284	0,8	199.357	0,4
	11. Interbank	141.895	0,6	68.694	0,7	161.635	0,4
	12. Πειραιώς	93.636	0,4	67.224	0,6	139.442	0,3
	13. Κεντρικές Ελλάδος	98.563	0,4	53.329	0,5	121.860	0,3
	14. Αθηνών	92.731	0,4	45.733	0,4	104.020	0,2
	15. Αττικής	74.689	0,3	51.910	0,5	97.827	0,2
	16. Εργατίας	81.272	0,3	41.658	0,4	92.707	0,2
	17. Ευρωπαϊκή - Λαϊκή	61.333	0,2	17.219	0,2	77.283	0,2
	18. Δωριική	24.831	0,1	17.823	0,2	37.489	0,1

συνέχεια του Πίνακα 2

Κατηγορίες τραπεζών	Καταθέσεις	Ποσοστιαία συμμετοχή		Χορηγήσεις	Ποσοστιαία συμμετοχή		Ενεργητικό παθητικό	Ποσοστιαία συμμετοχή	
Ξένες	1.862.237	7,6	11,9	1.117.097	10,8	18,2	4.193.303	9,4	18,9
1. Citibank	612.700	2,5	3,9	156.544	1,6	2,5	848.872	1,9	3,8
2. National Westminster Bank	355.023	1,5	2,3	42.405	0,4	0,7	479.331	1,1	2,2
3. Bank of America	8.673	0,0	0,1	23.700	0,2	0,4	402.027	0,9	1,8
4. B.N.P.	24.377	0,1	0,2	65.146	0,6	1,1	342.159	0,8	1,5
5. Barclays	112.488	0,5	0,7	132.627	1,3	2,2	287.139	0,7	1,3
6. Midland Bank	143.313	0,6	0,9	90.961	0,9	1,5	265.539	0,6	1,2
7. ABN Amro	115.611	0,5	0,7	88.114	0,8	1,4	217.665	0,5	1,0
8. American Express	141.494	0,6	0,9	36.016	0,3	0,6	188.573	0,5	0,9
9. Royal Bank of Scotland	60.870	0,2	0,4	107.887	1,0	1,8	167.457	0,4	0,8
10. C.C.F.	15.933	0,1	0,1	47.920	0,5	0,8	151.035	0,3	0,7
11. Τράπεζα Κύπρου	72.313	0,3	0,5	80.572	0,8	1,3	140.523	0,3	0,6
12. Bayerische Yereisbank	4.221	0,0	0,0	30.739	0,3	0,5	135.903	0,3	0,6
13. Bank of Nova Scotia	64.382	0,3	0,4	78.858	0,8	1,3	133.366	0,3	0,6
14. Société Générale	23.841	0,1	0,2	55.344	0,5	0,9	129.718	0,3	0,6
15. Bank Paribas	6.944	0,0	0,0	21.786	0,2	0,4	95.251	0,2	0,4
16. Anz Grindlay's	34.960	0,1	0,2	16.160	0,2	0,2	66.061	0,1	0,3
17. Chase Manhattan	46.535	0,2	0,3	7.206	0,1	0,1	64.408	0,1	0,3
18. Arab Bank	16.144	0,0	0,1	24.301	0,2	0,3	42.601	0,1	0,2
19. Instituto Bancario San Paolo Di Torino	1.651	0,0	0,0	10.260	0,1	0,2	27.871	0,0	0,1
20. Bank Saderat Iran	430	0,0	0,0	546	0,0	0,0	5.999	0,0	0,0
21. Ing Bank	334	0,0	0,0	5	0,0	0,0	1.805	0,0	0,0
III. Αναπτυξιακές επενδυτικές τράπεζες	248.411	1,0	100	645.638	6,2	100	1.522.844	3,4	100
1. ETBA	243.736	1,0	98,1	610.111	5,9	94,5	1.430.468	3,2	93,9
2. ETEBA	4.675	0,0	1,9	35.527	0,3	5,5	92.376	0,2	6,1
IV. Τράπεζες κτηματικής πίστωσης	1.465.026	6,0	100	890.561	8,6	100	2.150.072	4,8	100
1. Κτηματική	1.355.464	5,5	92,5	804.697	7,8	90,4	2.013.588	4,5	93,7
2. Στεγαστική	85.534	0,4	5,8	70.866	0,7	8,0	100.928	0,2	4,7
3. Aspis Bank	24.028	0,1	1,7	14.998	0,1	1,6	35.556	0,1	1,6
V. Τράπεζες αγροτικής πίστωσης	2.867.568	11,7		2.071.679	19,9		3.515.393	7,9	
1. Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος	2.867.568	11,7		2.071.679	19,9		3.515.393	7,9	
VI. Ίδιότυποι πιστωτικοί οργανισμοί	2.292.629	9,3	100	640.587	6,2	100	3.122.443	7,0	100
1. Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο	1.902.733	7,7	83,0	315.360	3,1	49,2	2.391.277	5,4	76,6
2. Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων	389.896	1,6	17,0	325.227	3,1	50,8	731.166	1,6	23,4
Γενικό σύνολο	24.571.204	100		10.388.034	100		44.545.487	100	

* Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το ποσό της στήλης των χορηγήσεων εκ δρχ. 14.060 εκατ. ελήφθη από τις μακροχρόνιες στατιστικές σειρές της ελληνικής οικονομίας (μηνιαίο στατιστικό δελτίο Τραπέζης της Ελλάδος, Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 1997, συνολική τραπεζική χρηματοδότηση κατά φορέα, σ. 36). Η νριόταμένη διαφορά μεταξύ του ανωτέρω ποσού και εκείνου που παρουσιάζεται στον ισολογισμό της Τραπέζης της Ελλάδος έτους 1995 επιδέχεται την αυτή εξήγηση με εκείνη του Πίνακα 1.

Πηγή: Δημοσιευμένοι ισολογισμοί και απολογισμοί των τραπεζών (χρήσεως 1995) καθώς και στοιχεία λογιστικών καταστάσεων της Τραπέζης της Ελλάδος στις 31.12.1995. Η επεξεργασία και επιλογή των στοιχείων αποτελούν αποκλειστική ευθύνη του συγγραφέα.

